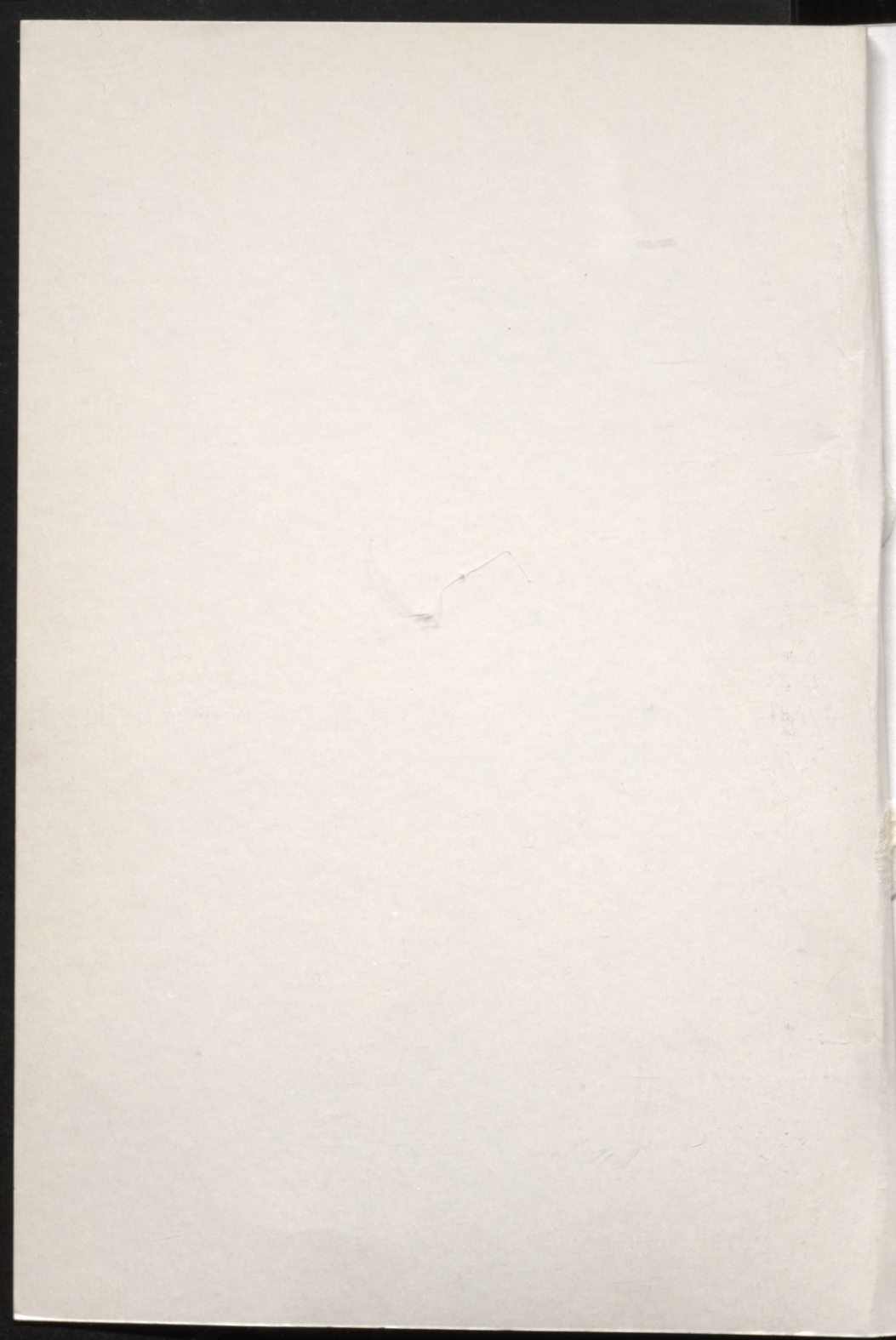


**Korupcija
Latvijā
gadsimtu
mijā**



**Korupcija Latvijā
gadsimtu mijā**

LATVIA
WILKINSON
ARVILINA

111

Korpusija latvija
Sadešimtu mija

2001-3

L 413

LIA LATVIJAS
INTELIĢENCES
APVIENĪBA

Korupcija Latvijā gadsimtu mijā

Situācija, problēmas un to risinājumi
Latvijas inteliģences 39. konferencē
2000. gada 24. novembrī
Latvijas Dailes teātrī

Rīga 2001

UDK 343+323(474.3)(0.82)

Ko 780

Korupcija Latvijā gadsimtu mijā

Konferenci rīko

Latvijas Inteliģences apvienība

sadarbībā ar

ES *Phare* Korupcijas novēršanas programmu Latvijā

Latvijas Zinātņu akadēmiju

Rīgas Latviešu biedrību

Latvijas Nacionālā
BIBLIOTĒKA

Konferenci atbalsta

LR Iekšlietu ministrija

LR Tieslietu ministrija

0301035659

Redaktore – *Lelde Krastiņa*

Datorsalikums – *Andrejs Zile, Svetlana Zile*

Izdevējs – *Latvijas Inteliģences apvienība*

Šī izdevuma sagatavošanu un iespiešanu ir finansējusi
Es *Phare* Korupcijas novēršanas programma Latvijā

ISBN 9984-9506-0-3

© Latvijas Inteliģences apvienība, 2001

Saturs

I daļa

Korupcija – sekas ētisko vērtību
devalvācijai 20. gs. nogalē.

Iedzīvotāju un sabiedrības līdzdalība korupcijā

<i>Vaira Viķe – Freiberga</i> , Latvijas Valsts prezidente	8
<i>Maija Kūle</i> , filosofijas un socioloģijas institūta direktore .	14
<i>Marija Zeltiņa</i> , Rēzeknes Patērētāju interešu aizstāvības kluba priekšsēdētāja	20

II daļa

Informācijas atklātība, publicitāte un
pieejamība sabiedrībai

<i>Jautrīte Briede</i> , LU Juridiskās fakultātes lektore	29
<i>Valts Kalniņš</i> , Latvijas ārpolitikas institūta pētnieks	34

III daļa

Amatpersonu pakalpojumu,
valsts pasūtījumu kvalitāte un korupcija valstī.
Pasaules Banka par “valsts sagrābšanu”

<i>Baiba Rubesa</i> , Latvijas STATOIL izpilddirektore	38
<i>Andrejs Vilks</i> , LR Tieslietu ministrijas Kriminoloģisko pētījumu centra direktors	41
<i>Guntars Krasts</i> , 7. Saeimas deputāts	47
<i>Viktors Puriņš</i> , Latvijas būvnieku asociācijas prezidents ..	53

IV daļa

Pretkorupcijas programma 2000.

Vai korupcija ir uzveicama?

<i>Mareks Segliņš</i> , LR Iekšlietu ministrs	57
<i>Juris Rekšņa</i> , Latvijas Valsts policijas priekšnieks	65
<i>Aldis Lieljuksis</i> , Noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizācijas novēršanas dienesta priekšnieka vietnieks	69
<i>Ivars Indāns</i> , Eiropas Savienības PHARES korupcijas novēršanas projekta sabiedrisko attiecību eksperts	72
<i>Sanita Osipova</i> , Biznesa augstskolas Turības Juridiskās fakultātes dekāne Dr. iur.	75
<i>Viola Lazo</i> , 7. Saeimas deputāte	79

I daļa

Korupcija – sekas ētisko vērtību devalvācijai

20. gs. nogalē.

Iedzīvotāju un sabiedrības līdzdalība

korupcijā

Vaira Vīķe-Freiberga

Valsts prezidente

Augsti godātie rīkotāji, dalībnieki un klausītāji!

Es vēlētos ar jums šodien dalīties dažās pārdomās par tematiku, kas šodien ir konferences centrā. Vispirms atļaujiet man izteikt apsveikumus jums visiem, kas šo pasākumu rīkojāt un tajā piedalāties, un kas to klausāties ētera viļņos. Šis ir svarīgs jautājums, mums ir par viņu jāklūst skaidrībā. Vairāk par visu mums ir jāatrod veidi, kā darīt kaut ko lietas labā.

Angļu valodā ir tāda pasaka, ko visi bērni izlasa un iemācās, un tā ir pasaka par mazo vistiņu, kas vienā jaukā dienā sāk kladzināt un kliegt: "Debesis mums krīt uz galvas, debesis mums krīt uz galvas!" Un tā aizskrien blakus pie gailīša un sāk kladzināt, un gailītis uztraucas un skrien tai līdzi. Un tā nu tie skrien no viena pie otra, un visi tagad ir kājās, visi kliedz un kladzina. Un visi brēc: "Debesis mums krīt uz galvas, debesis mums krīt uz galvas!" Un tas tā iet kādu laiku, kamēr visi apjēdz, ka nekas nenotiek, un tā klaigāšana pierimstas, un viss ieiet atpakaļ savās vecās sliedēs.

Es ļoti gribētu cerēt, ka ar korupcijas jautājumu Latvijā mums nenotiks kā mazajai vistiņai ar debesīm, kas "krīt uz galvas", bet ka pēc tam, kad būsīm spējuši izanalizēt un izprast lietas būtību, skaidrāka kļūs arī nepieciešamā rīcība, lai situāciju mainītu ne jau radikāli, vienā dienā atrisinot visas iespējamās problēmas, bet rastu vismaz virzienus, rastu izpratni par to, kādos līmeņos, kādos veidos, ar kādiem līdzekļiem ir iespējams sākt kaut ko darīt. Un tad, soli pa solim, it īpaši, ja katram solim ir redzami rezultāti, tad var sākties kaut kas līdzīgs izmaiņām sabiedrībā.

Bet atgriezīsimies tagad atpakaļ pie lietas pašas būtības, - kas tad ir korupcija. Tas ir relatīvi nesens jēdziens, salīdzinājumā ar tādu jēdzienu kā noziedzība, par kuru visi

saprot, ka tā ir slikta lieta. Noziedzība, varētu teikt, tas ir klajš vai nu likuma, vai sabiedrības normu pārkāpums. Tā ir runa pa galvu, tā ir pistole pie deniņiem, tā ir ielaušanās dzīvoklī ar uzlauztām durvīm vai izdauzītu logu. Noziegums ir brutāla likuma un sabiedrības normu pārkāpšana, par kuru nav šaubu, ka pārkāpumi tiek sodīti pēc attiecīgiem kriminālkodeksa pantiem, kas ir diezgan stabili un labi saprotami. Protams, jautājums par viņu lietošanu ir cits, bet mēs vismaz zinām, kas ir tā vaina un arī apjēdzam, ka vaina ir apkarojama. Es vēl neesmu dzirdējusi nevienu, kas man būtu teicis, ka noziedzība ir laba lieta, ka ar viņu viss ir kārtībā un ka ar viņu mēs noteikti mācēsīm sadzīvot. Par laimi, nekas tāds nav dzirdēts.

Bet īpatnējā kārtā ar korupciju tā gluži nav. Vēl nesen kādā ļoti lielā avīzē pāris dienu laikā parādījās trīs apjomīgi raksti no sabiedrībā augsti situētām un personām, kuru būtiskais saturs bija apmēram tāds: "Nu redzat, korupcija - tas ir apmēram kaut kas kā tai visticīnai, kas kladzina: "Korupcija, korupcija! Mums te viņas ir ļoti daudz!", bet īstenībā, ja tā padomājam, tad tāda kladzināšana vien iznāk, un nekas jau nu īsti tur nav." Un tad rodas, lūk, iespaids, ka visa tā korupcijas būtība ir tikai tāda vārdu spēle, ko dotā brīdī kā politisko futbolu mēs pamētājam, iemetam vienā lauciņā vai otrā, izmakšķerējam kaut kādus kompromatus, ko pirms vēlēšanām piespēlēt vienas vai otras partijas kandidātiem.

Es priecājos redzēt, ka aptaujās, kas ir pēdējā laikā veiktas, tomēr izrādās, ka aptuveni 80% no Latvijā aptaujātiem cilvēkiem ir atzinuši, ka korupcija ir sabiedrībai kaitīga lieta. Tas tomēr ir labs sākums, tas ir stingrs pamats, lai par to domātu un runātu tālāk. Kā tad korupcija atšķiras no noziedzības? Es domāju, tas ir viens no tiem pelēkajiem laukiem, par kuru kaut vai šīs konferences gaitā mums noteikti pie šie jautājuma nāksies vēl atgriezties, jo korupcija, ja mēs to vienkāršākos iespējamajos vārdos raksturotu, tas būtu sapuvis ābols veselu ābolu grozā, kas ne tikai pats pūst un ir samaitāts, bet kas sabojā arī visus tos pārējos veselos, kas tai grozā ir blakus.

Korupcija ir kā tiltam balsts, kas būtu izpuvis, un tā vaina nav tikai iekš tā, ka šī sija, baļķis, dēlis pats par sevi ir izpuvis un nekam vairs neder, bet kaitējums ir tāds, ka tas padara visu

tiltu nedrošu. Tas nozīmē, ka ikviens, kas viņam dosies pāri, draud jebkurā brīdī nolauzt tur kaklu, iekrist upē un apturēt visu satiksmi. Tas nozīmē, ka apdraudēti ir paši pamati, kas mums stāv zem kājām. Tas apdraud mūsu virzību uz nākotni, tas apdraud attīstību.

Tad vēl varētu iedomāties, ka korupcija ir kā indīgas gāzes, kas ir izplūdušas atmosfērā. Un bieži ir tā, ka jūs tiešām par tām nezināt un tās neredzat, bet fakts ir tāds, ka tās ir nāvīgi indīgas un kaitīgas, un ka tās lēnām sabiedrību smacē un nogalina.

Korupcija ir ļoti nopietna lieta, un, ja tā netiek apkarota, netiek iegrožota, tad sabiedrība degradējas visos iespējamajos veidos. Tiek apturēta ekonomiskā attīstība, tiek apdraudēta civiliedzīvotāju drošība un tiek, iespējams, apdraudēta pat viņu dzīvība. Un mēs zinām, ka jau šobrīd pasaulē ir vesela virkne valstu, kur lielā mērā korupcijas iespaidā ir grūti runāt par valstiskumu tā demokrātiskā izpratnē, un viens no paraugiem, kas tiek minēts, ir Ziemeļkoreja, kur korupcija sasniegusi tādas apmērus, kā apmēram lēš, varbūt pat piektā daļa no visiem iedzīvotājiem ir nomirusi badā, tāpēc ka mazs procents no tiem, kas ir pie varas, bija sagrābuši valsts ekonomiskos resursus savās rokās. Korupcija var novest pie šādiem dramatiskiem valsts sabrukuma piemēriem un tādu pasaulē ir daudz. Tā izpaužas caur to, ka caurmēra iedzīvotāja dzīves kvalitāte un dzīves standarts visdramatiskākajā veidā degradējas, un plaisa starp tiem, kas dzīvo grūtos apstākļos, un tiem, kas dzīvo greznos un bieži skandalozi greznos apstākļos, kļūst arvien dziļāka un platāka.

Latvijā, es teiktu, ka mēs esam nonākuši tādā izšķirošā brīdī, kur mums ir vēl iespēja savu valsti ievirzīt uz attīstīto valstu pamatiem savai tālākai attīstībai. Bet mums ir arī, un es uzskatu, tiešām reāls drauds tur arī nenokļūt. Un tas būtu kaut kas, kas nestu vissmagākās sekas mūsu zemei un mūsu tautai. Es domāju, ka mums ir jāsaprot, kur vēsturiski mēs atrodamies, un kamdēļ tieši Latvijā un tieši šobrīd ir bijusi auglīga augsne korupcijas attīstībai. Mums tas ir jāatzīst, mums tas ir jāsaprot, tikai tad mēs spēsim meklēt un atrast darbarīkus, ieročus, veidus, kā cīnīties pret šo fenomenu.

Viens no svarīgākajiem aspektiem pie korupcijas ir varas un resursu sagrābšana šaurā personu lokā. Tas varētu notikt ar armijas atbalstu, kā dažās zināmās Āfrikas zemēs, brutāli ar varu, bet tas var notikt arī, saaugot fiziskam jeb militāram spēkam ar valsts struktūrām, un tā tas bija Padomju Savienībā, kur būtībā partija un tās nomenklatūra un VDK, savā ziņā arī militārās struktūras uzturēja zināmas privileģētas šķiras situāciju attiecībā uz pārējo tautu ar manāmiem rezultātiem dzīves kvalitātei caurmēra iedzīvotājiem. Rietumu demokrātijās situācija ir citāda – nav jau tā, ka vispār nebūtu korupcijas, bet tā tiek turēta rāmjos, un ir liela gara virkne dažādu mehānismu, kas palīdz gādāt par to, lai caurmēra cilvēks varētu dzīvot cilvēka cienīgu dzīvi, un tā ir būtiska starpība.

Jautājums ir, vai Latvijā, nodibinoties neatkarībai, mēs esam pārrāvuši šo varas un līdzekļu koncentrāciju ļoti šauras elites rokās, vai esam spējuši jau pāriet uz tādu modeli, kur resursi tiek taisnīgi sadalīti starp visiem iedzīvotājiem. Es domāju, ka mūsu situācija vēl nav tāda, kādu mēs vēlētos to runāt. Nākamais, kas notiek pārejā no totalitāras, centralizētas, sociālistiskas ekonomikas uz brīvā tirgus, brīvās konkurences ekonomiku ir privatizācija. Un tā ir vispār unikāla parādība visā vēsturē, kur tik īsā laikā milzīgi valstij piederoši resursi tiek privatizēti, nodoti privātās rokās ar visiem tiem kārdinājumiem un visām tām iespējām pēc korupcijas, ko, protams, tas piedāvā. Ja citās zemēs pāriet varbūt trīs paaudzes ārkārtīgi gudrā un rūpīgā darbā līdz kādā ģimenē uzkrājas līdzekļi, lai kļūtu par miljonāru, tad šādos pārejas posmos, atrodoties pareizā krēslā, pareizā laikā cilvēks var kļūt par miljonāru trīs mēnešu laikā, varbūt pat trīs dienu laikā. Ja jau ir tādas apbrīnojamas iespējas, tad, protams, ka rodas kārdinājums, ja cilvēks ir pietiekami gudrs, viņas arī izmanto.

Nākamais aspekts ir regulācija, pārejot no vienas sistēmas uz citu, tātad uz centralizētu partijas kontrolētu, autoratīvām direktīvām veidotu sistēmu uz decentralizētu, demokrātisku konkurences situāciju, protams, ir absolūti jāmaina, tāpat kā visa likumdošana jeb vismaz viens ievērojams skaits no visiem likumiem šajā likumdošanas izmaiņu periodā. Tā, protams, ir

ideāla augsne, lai atrastu, bet varbūt tīšām izveidotu tās spraugas starp vienu likumu un otru, starp vienu likuma fāzi un nākošo, lai pilnīgi legāli kā caur lielām šķūņa durvīm ar divzīgu ratiem izbrauktu cauri ar tādiem darījumiem, kas jebkādos citos apstākļos tiktu uzskatīti kā krimināli, bet, ņemot vērā legīslatīvo situāciju, izrādās, ka ir bijuši pilnīgi legāli un neviens darītājam neko nevar pārnest. Šāda situācija, protams, nedrīkst ievilkties mūžīgi. Mēs nevaram turpināt desmitiem gadu no vietas atsaukties uz pārejas problēmām, uz nesakārtoto likumdošanu un bezspēcīgi plātīt rokas, ka, lūk, tā nu ir iznācis, - atkal ir pazuduši trīs miljoni, trīsdesmit miljoni, simts miljoni, bet, diemžēl, viss ir noticis legāli, neviens nekur nav vainīgs un viss ir būtībā vislabākajā kārtībā, tikai valstij pat elementārām vajadzībām nav iespējams atrast līdzekļus. Un man raksta kā prezidentei uz Valsts Prezidenta Kanceleju simtiem cilvēku, kas izmisuma balsīs sūdzas par savu situāciju un raksta simtiem cilvēku, kas saka, ka mēs vairs nevaram izturēt, mēs nāksim ar dakšām uz Saeimu un uzbruksim tiem blēžiem. Tā nav tā attieksme, ko mēs vēlētos attīstīt starp saviem iedzīvotājiem. Tā nav tā uzticība brīvai un neatkarīgai Latvijas valstij, ko mēs gribētu redzēt savu iedzīvotāju starpā. Tas norāda, ka kaut kas IR jādara, lai šo situāciju atrisinātu.

Kam tad ir jādara? Šeit atkal interesanti ir aptauju dati. Aptaujas rāda, ka aptuveni 73% no ļaudīm domā, ka visa atbildība par korupcijas apkarošanu ir jāuzņemas valstij. Un kāda atbildība jāuzņemas indivīdam, vai ir kāda atbildība indivīdam? Tikai nieka 12% ir gatavi atzīt, ka varbūt arī man kā pilsonim, šis valsts iedzīvotājam varētu būt sava loma spēlējama šajā procesā. Un, ja ļaudīm tagad vaicā, ko jūs kā indivīds būtu gatavs darīt, lai apkarotu korupciju, ir diezgan satriecoši konstatēt, ka vairāk nekā 50% saka: "Neko." Kamēr būs vairāk kā puse, kas būs gatavi sēdēt ar rokām klēpī un teikt: "Es neko neesmu gatavs darīt," tad, mīļie tautieši, nekas arī nenotiks. Ir jābūt šai gribai, ir jābūt šai gatavībai, lai kaut kas notiktu.

Es ceru, ka šī konference būs viens no tiem dzenuļiem, kas mudinās ļaudis domāt par to, kāda ir situācija, kāpēc tā ir tāda, kādi soļi jāveic, lai to mainītu. Es domāju soļus, kas tiešām

dod rezultātus. Ja, piemēram, mums ir ienākumu deklarācijas ierēdņiem, kuru pārbaudei mēs izdodam lielus līdzekļus, bet, ja mūsu koncepcija par to, kas ir korupcijas apkarošana, aprobežojas tikai ar to, ka cilvēks tiek administratīvi sodīts par to, ka ir iesniedzis piektdienas rītā 10.00 šo deklarāciju un nevis ceturtdienas vakarā 18.00, tad tas ir būtībā izsmiekls. Tā nav korupcijas apkarošana, tas ir izsmiekls par korupcijas apkarošanas jēdzienu, un būtībā tas rada tautā negatīvu attieksmi, tas veicina šo nihilismu, šo bezspēcības izpratni, šo sajūtu, ka teātris vien tur notiek.

Es domāju, mums ir jānonāk pie tā, ka tas nav teātris un arī šodien, tamdēļ, ka esam šeit teātrī, tas nebūs vis teātris, bet tās būs būtiskas, nopietnas pārrunas. Pārrunas, kas vedina uz lēmumiem, uz rīcību. Novēlu mums visiem Latvijā vislabākās sekmes.

Maija Kūle

Filosofijas un socioloģijas institūta direktore

Nebūt ne pirmo reizi Latvijas intelīģences apvienība runā par korupciju Latvijā. Arvien lielāks pieaug to cilvēku, amatpersonu, politiķu skaits, kas uzskata, ka visiem spēkiem jācīnās pret korupciju. Pieaug vārdu straumes, kas vērstas pret korupciju, klajā nācis Pasaules bankas iniciētais pētījums par korumpētības līmeni un tā formām Latvijā, esam pat ieguvuši jaunu vārdsavienojumu, kas raksturo Latvijas situāciju korumpētības jomā – valsts nozagšana jeb politiskā korupcija. Ir likums, darbojas Korupcijas novēršanas padome, tiek organizēts birojs ar jaunām štata vietām, tiek nomainīti bijušie aktīvisti, aktivizējas nevalstiskā organizācija “Delna”. Ja pārlūko visu notiekošo, vajadzētu rasties iespaidam, ka korupcija tiek apkarota visās “frontēs”: tēmas uzstādījums ir, aktīvisti ir, likums (kaut ar nepilnībām) ir (un to var uzlabot), preses uzmanība ir, valsts un ārzemju nauda pretkorupcijas pasākumos tiek ieguldīta (ES Latvijai 2000.g. piešķīrusi 2 miljonus eiro), tikšot izkārti plakāti “Neņem!”, “Sāksim tagad!”, pētījumi gan mūsu zemē, gan ārzemēs par mums notiek, publicitāte ir, nosodījums sabiedriskajā domā arī ir. It kā viss ir, lai vienreiz piebeigtu šo sabiedrību nāvējošo slimību.

Taču lielākā daļa tautas ir pārliecināta, ka **nav nekā**, lai reāli apturētu šo slimību. Viss, kas notiek, nav īstās zāles, nav īstais piedāvājums, lai atveseļotu sabiedrību un atdotu atpakaļ piesavināto valsti.

Kādēļ ir šāda mirāža? Kā no absurda tuksneša, kurā valda vēju dzītas vārdu smiltis, bezcerības horizonts, vientulības izjūta un bezpalīdzības skumjas nonākt atpakaļ uz ceļa, kas ved uz labklājību, normālu dzīvi un sakārtotām cilvēciskām attiecībām?

Man šķiet, ka korupcija nav tikai un vienīgi kukuļdošana, kukuļņemšana, likumu “nopirkšana”, “valsts nozagšana”,

nonākšana interešu konfliktos. Tie ir veidi, kā izpaužas slimība. Taču ārstiem jāskatās dziļāk – iekšā cilvēkā un sabiedrībā.

Korupcija pirmām kārtām ir **bailes**. Bailes, kas mūsos nav pārgājušas kopš padomju laikiem, taču tagad pieņēmušas citādāku formu. Bailes no brīvības, patiesības, atbildības. Bailes no solidaritātes un rūpēm par kopīgo labumu. Bailes un neprasme, kuru pavada ārējs cinisms, bezatbildība un nogrimšana ikdienas rūpestos.

Romas Pāvests Jānis Pāvils II, kad viņš viesojās Latvijā 1993. Gadā, teica, ka, viņaprāt, sindroms, kas būs viens no visspēcīgākajiem un visilgstošāk ietekmēs sabiedrības pārveidošanās gaitu, būs bailes.

Var jau domāt, ka tie, kas ir korumpēti, nebaidās, jo kā gan citādi viņi tik drosmīgi riskētu un pārkāptu likumus. Taču viņi baidās, pat ļoti, tikai tas ir savādāk: viņi baidās par rītdienu un savu vietu tajā, tāpēc meklē jebkurus līdzekļus, lai ātri apliecinātu sevi šodienas mirklī, paņemtu uz ceļa no šofera “piecīti”, tā teikt, labā-kai iztikšanai, jo nav pārliecības ne par savas profesijas nozīmīgumu, ne par savu izglītību, ne par savu stāju.

Tie, kas savā labā saorganizē valsts likumus (tā teikt, zog valsti), baidās vēl vairāk un ar lielāku vērienu: par iespējami smago kritienu no varas augšām uz niecības zemo rangu, jo būtībā jau apzinās, ka patiesi, likumīgi un racionāli organizētā valstī atrastos ne tur, kur atrodas patlaban. Taču mirklis ir dārgs, tādēļ likmes ir augstas!

Baidās arī tie, kas dod kukuļus, ne jau tādā nozīmē, ka tikt pieķerti (man liekas, ka no tā neviens īpaši nebaidās, jo cik gan mums ir to atmaskoto gadījumu!), bet gan tāpēc, ka iesaistās sistēmā, kur spēles noteikumi ir slepeni un tikko apjaušami. Pie tam darījumam nav garantijas. Tas būtībā nebalstās uz Eiropas tiesiski racionālo, vispārsabiedrisko, formalizēto kultūras vērtību sistēmu, bet gan uz “klanu”, grupu, starppersonisko attiecību mainīgiem veidiem, kas nav līdz galam racionalizējami. Ja tie būtu racionalizējami un stabili, tad tā jau būtu mafija. Taču man šķiet, ka tik “perfektas” lietas kā mafija, mums, par laimi, vēl nav.

Var jau domāt, ka korupcijā ir sava iekšējā “morāle” (ja tu

dod, tad tev tiks), taču šī “morāle” ir tikpat šaubīga un nestabila kā noziedznieku “morāle”. Korumpētā valstī lielu daļu no darījumiem būtībā neregulē likumdošana; ja ir likumi, tad tie nav skaidri interpretēti, nav pilnībā racionāli, sakārtoti attiecību modeļi. Politiskajā korupcijā bieži vien pērk “robus” likumos, kā arī nerēķinās ar to, ka jaunievedumi sagrauj jau izveidoto likumu sistēmu. Ar politisko korupciju saistītie gadījumi ir **konkrēti, bieži vien katrs ar savu specifiku**, tie ir atsevišķi notikumi, kuros realizējas noteiktu grupu vai personu intereses, kas, savukārt, atspoguļojas konkrētu likumu pieņemšanā vai izmaiņās. Taču parasti politiskā retorika ap šiem likumiem vai MK noteikumiem ir tik bieza, tik piesātināta, ka nezinātājiem nekas nav saprotams.

Lai būvētu tiesisku valsti un sakārtotu sabiedrību, ir vajadzīga **vispārība**. Viens likums visiem, viena taisnība visiem. Politiskā korupcija nav kaitīga tikai un vienīgi tādēļ, ka tā atļauj lietas regulēt kāda labā. Tā ir kaitīga kā princips, kā *atsevišķā, konkrētā* pretstats *vispārīgajam*. (Likums jau ir tas vispārīgais princips, kuram mēs klausām visdažādākajos gadījumos.) Politiskā korupcija rada modeli, kad *atsevišķais* iemiesojas vispārīgā ādā, kad tas kā “vilks” ir paslēpies jēra ādā un apkož visu ganāmpulku. Gadsimtu gaitā Eiropas kultūra ir pierādījusi, ka tiesiska, uz vispārības principiem balstīta valsts cilvēka dzīvei ir ļoti optimāla, tā ir laba, jo ir izprotama un **uz nākotni** vērsta sistēma.

Taču korupcija darbojas caur atsevišķiem darījumiem, tā stimulē konkrētus starppersoniskus sakarus; bet tā nevar un nedrīkst iznākt priekšplānā kā *vispārība*, tās kopsakarības neviens nedrīkst uzziņāt. Cilvēku dzīve šādā sistēmā nav laba, nav perspektīva, jo korupcija principā nespēj tvert un nodrošināt nākotni. Kur gan jums ir garantija, ka, piemēram, panācāt sev ar lielu pazīšanos, ar lielu naudu izdevīgu punktu likumā par nodokļu atlaidēm. Nu, dabūjāt tās uz šo gadu, bet nākamgad tas spēku samērs var mainīties, atkal atvērs likumu, atkal vajadzēs nozagt gabaliņu no šīs valsts, bet tās personas, ar kurām varēja to izdarīt, jau būs citas!

Korupcija nav tikai šķietamas uzvaras, nav tikai ieguvumi, tā ir lieks stress, nedrošība, nestabilitāte un bailes.

Runāt par to, ka korupcija ir bailes, mani pārlicināja kāda nesena Statoil Latvijas nodaļas vadītājas Baibas Rubesas intervija. Viņa teica – viņa, kas ir izaugusi un izglītojusies Rietumos – atmaskot korupciju: tas ir bīstami. Pat ļoti **bīstami**. Tā tas ir pat Rietumos, nerunājot par mūsu valsti.

Man šķita, ka Baiba nebaidās tad, kad viņa iznāca sabiedrības priekšā ar atziņu, ka viņa vēlas darīt sabiedrībai zināmus konkrētas korupcijas gadījumus un personas. Augsti stāvošas personas! Taču viņa, visu ārzemju investoru vārdā, apklusa, bet pēc tam deva šādu interviju.

Es nezinu, kas ir bīstami, tāpēc, ka nepiederu ne biznesa, ne politiķu aprindām, bet tikai augstskolas profesūrai un inteliģencei. Mūsu vidē, paldies Dievam, līdz šim vēl nekas nav bīstami. Kas bija bīstami, to mēs zinājām padomju valstī, taču ar tik lielu pateicību un mīlestību ieguvām šo valsti, ka uzskatām par tās lielāko sasniegumu brīvības izjūtu.

Taču arī inteliģence lasa presi un zina, ka "lapsenes lido un kož", ka piemetas sirds infarkti un daži krīt ārā pa logiem. Vai tā ir sistēma? Ceru, ka ne. Varbūt tās ir nejaušas, konkrētas korupcijas nejaušības, varbūt nekas no tā vispār nav saistīts ar korupciju.

Arī man ir iekšējas bailes, bet ne jau no tā, ka būtu jākorumpējas (nav jau īsti kur un ar ko), bet no tā, ka mēģinu iedomāties, kas notiktu ar mūsu sabiedrību un valsti, ja pēkšņi mums sāktu nosaukt daudzus jo daudzus ļoti augstu stāvošus politiskos līderu vārdus kā korumpētus, nelietīgus, ka ticami atmaskojumi pār mums nobirtu kaudzēm, ka tam visam būtu neapšaubāmi pierādījumi un mēs pazaudētu vadoņus! Kas notiktu?

Man ir bailes no tā, ka tad mēs varētu pazaudēt visu valsti, pilnīgi dezorganizēt sabiedrību, izjaukt pilnīgi visu, kas uzcelts desmit gados. Mums vēl nav jaunu līderu, tie netiek laisti pie vārda, tautas liktenis tos vēl nav dzemdējis, bet pie "vecajiem" mēs esam tik ļoti pieradināti, ka negribam un nespējam prasīt patiesību. Un mums uzdrošinās neteikt patiesību, jo sajūt, ka mēs baidāmies. Ja tauta patiešām gribētu un prasītu, tad notiktu tas, kas notika Atmodas laikos: patiesība nāktu gaismā. Bailes būtu mitējušās, un jauni līderi izrunātu vārdos visu to, kō izjūt tauta.

Pārspilējot var teikt, ka pie mums tagad ir situācija kā pie Staļina bērēm; tolaik tauta raudāja un baidījās, un gribēja viņu atkal un atkal, jo pie viņa bija sistēma, bet par jaunajām pārmaiņām nebija nekādas skaidrības.

Arī pie mums jau ir **sistēma**: korupcija kā sistēma, stils, attiecību kārtošanas veids, personāžu izvirzīšanās māksla un dzīves organizēšanas nosacījumi. Esmu dzirdējusi biznesmeņus sakām, ka varētu jau saņemties un atmaskot to korupciju, taču tad izjuks viss business, jo tas dibinās uz korumpētām saiknēm un ne jau tāpēc, ka pats biznesmenis to tik ļoti vēlētos, bet tāpēc, ka viņš ir iegājis šādā attiecību sistēmā un nav alternatīvas. To nesaka sliktie zēni, to saka visnotaļ sabiedrībā godājami un talantīgi cilvēki.

Ko darīt? Protams, visu to, ko jau minēja Valsts Prezidente, ko min politiķi un ārvalstu konsultanti. Uzlabot likumu, kontrolēt norises, sēdināt cietumos, aprakstīt presē. Tagad ir parādījies jauns lozungs: vajag informēt sabiedrību. (Avīze "Diena" 2000.g. 30. Novembrī raksta: "Kampaņas gaitā plānots izdot informatīvus bukletus un izvietot reklāmas pilsētas ielās, kurās iedzīvotāji tiks aicināti apzināties korupcijas ļaunumu un postošās sekas"). Taču man šķiet, ka iedzīvotāji ļoti labi apzinās korupcijas ļaunumu; to rāda socioloģiskie pētījumi, kuros vairāk nekā 80% aptaujāto nosauc korupciju par ļaunu sērgu. Varbūt tik tišām cilvēki sliktāk apzinās tās sekas, taču par šīm sekām nevar pastāstīt vienā vārdā uz reklāmu stabiem. Tā vien šķiet, ka Eiropas Savienības naudas tērētāji nav apzinājušies korupcijas būtību.

Pret bailēm nekaru ar reklāmām, plakātiem un informatīvām lapiņām. Lai nebūtu bail, vajag radīt **drošību**. Piemēram, drošību, ka tiesas patiešām iztiesās un pierādīs augsti stāvošu personu korumpētību, ka viņi saņems sodu. Ka tie, kas liecinās, varēs turpināt dzīvot normālu cilvēka dzīvi.

Vajag vairāk uzmanības pievērst tā saucamajiem sociāli psiholoģiskajiem faktoriem, motivācijai, cilvēku priekšstatiem par optimālu, likumīgu, racionālu dzīves modeli. Vajag pētīt to, no kā rodas bailes, pievērst uzmanību tam, kas ir bīstami.

Plašā mērogā tā ir izglītība, kultūra, morāle, zinātne – mūsu zemē Pelnrušķītes lomā noliktās sfēras. Nevajag

priekšplānā nolikt informāciju tikai un vienīgi par korupciju un uzskatīt, ka šī informācijas sniegšana to novērsīs. Tā nebūs. Vajag cita veida, plašāku informāciju: kāda ir dzīve, attiecību stils, morāle, idejas un vērtības tajās labklājības valstīs, kurās tikpat kā nav korupcijas. Vajag pozitīvo ideālu un pārliecību, ka citādi var būt labāk. Daudzi cilvēki vispār neko citu kā padomju laikus un mūsu korumpēto valsti nav redzējuši, neko citu nav pārdzīvojuši, nekad nav domājuši, ka var būt un pasaulē eksistē optimālāks, visiem izdevīgāks tiesiskāks valsts modelis. Daudziem tas skan kā tukši vārdi, politiska propaganda. Taču palīdzēsim viņiem un pašiem sev ieraudzīt labāku dzīvi. Nesāksim tikai un vienīgi ar nosodījumu (tad būs jānosoda visa morāli zaudējusī un korumpētā sabiedrība). Sāksim arī ar labā apliecinājumu, ar iespēju izmainīties, laboties, piedot, pārliecināt un tad, izmainīt.

Marija Zeltiņa

Rēzeknes Patērētāju interešu aizsardzības kluba priekšsēdētāja

Par problēmām, kuras izraisa korupcija, sabiedrībā diskutē daudz. Vieni satraucas par dzirdēto un meklē iespējas kā samazināt korupciju valstī, citi joprojām paliek vienaldzīgi un nevēlas iedziļināties ar korupciju saistīto jautājumu analīzē un risinājumā. Tomēr neviens no mums nespēj dzīvot izolēti no sabiedrības, un līdz ar to jautājums pilnībā skar mūs visus. Rēzeknes Patērētāju interešu aizsardzības kluba biedri un atbalstītāji ir izvēlējušies aktīvu pozīciju sabiedrībā. Esam uzkrājuši lielu darba pieredzi 1999.gadā ar Sorosa Fonda Latvijā atbalstu realizējam projektā "Sabiedrības līdzdalība korupcijas profilaksē Latvijā". Projekta gaitā mainīt situāciju savā pilsētā varēja pateicoties stabilai sadarbības koalīcijai ar Liepājas ģimnāziju biedrību, ko vada Lāsma Vaiče un Ogres dzīvokļu īpašnieku un ģimnāziju biedrību, ko vada Ilga Vecziedīņa. Projektā tika veikti izglītojošie semināri Rēzeknē, Liepājā un Ogrē, iedzīvotāju sūdzību reģistrācija un izskatīšana, anketēšana, pretkorupcijas datu bāzes veidošana.

Turpinām koalīcija darbu arī šogad, tas ir sevi attaisnojis un pierādījis sen mums visiem zināmo patiesību, tikai apvienojoties kopā vienotā frontē piesaistot idejas realizācijai ar vien lielāku sabiedrības daļu mēs varam panākt vēlamo.

Ar Sorosa fonda Latvija un Pasaules Bankas finansiālo atbalstu šogad realizējam projektā "Pašvaldību darba caurskatāmība – GODĪGU DARĪJUMU GARANTIJA". Pašlaik tiek veidota metodika valsts pasūtījuma izpildes gaitas novērošanā.

Realizējot projektā paredzētos pasākumus sadarbojamies ar sabiedrisko organizāciju par atklātību "Delna", ko vada Inese Voika. Šeit mums vienmēr sniedz atbalstu un vajadzības gadījumā arī padomu, kā labāk organizējams darbs.

Organizācijai ir sava pretkorupcijas darba metodika un pieejami starptautiskie pretkorupcijas darba materiāli. Tām sabiedriskajām organizācijām, kuras ir gatavas uzsākt pretkorupcijas darbu, būtu derīgi iepazīties ar organizācijas "Delna" veiktajiem pētījumiem, kurus var ņemt par pamatu jaunu izglītošanas programmu izveidošanai Latvijā.

Galvenā un svarīgākā daļa visā pretkorupcijas darbā ir sabiedrības izglītošana, morālo un ētisko vērtību apzināšanās mūsu dzīvē.

Ar ko sākt? Pamatā ir nepieciešams panākt sabiedriskās attieksmes izmaiņas valstī. Rēzeknes PIAK konsultanti uzsver, ka gandrīz katrs apmeklētājs, kurš griežas ar sūdzību, nāk ar negatīvu attieksmi pret cilvēkiem, savu pašvaldību un valsti kopumā.

Protams mēs esam pateicīgi par līdzcilvēku velēšanos dalīties savos pārdzīvojumos, bet galvenais, ko cilvēkiem iesākām veidot pozitīvu attieksmi pret dzīvi un sabiedrību. Pozitīva attieksme veidojas tad, kad cilvēks pats sāk piedalīties aktivitātēs sabiedrības labā.

Kur sākas mūsu pašu atbildība un mūsu līdzcilvēku? Ko mainīt un kā ietekmēt radušo situāciju valstī?

Vispirms svarīgi izprast notikumus, kuros esam līdzdalībnieki, tieši vai netieši iesaistītas personas. Uz klubu atnāk apmeklētāja ar iesniegumu, ka, lūk, sabiedriska organizācija ir cēlusi apkures cenas, uz iesnieguma parakstījušies 50 mājas iedzīvotāji. Jā, viņi ir dzirdējuši, ka klubs strādā siltuma tarifu izpētes jautājumos, bet galīgi nav sapratuši kurā virzienā. Uz priekšlikumu piedalīties kluba darba, tūlīt ir gatava atbilde, tam neesot laika.

Nākošais svarīgākais faktors ir vienaldzības pārvarēšana. Vienaldzība ir viens no traucējošiem faktoriem korupcijas apkarošanai valstī. Tieši tādēļ pārāk maz ir tiek ierosināto tiesas procesi un nenotiek izmeklēšana konkrētos korupcijas pārkāpumu gadījumos. Protams par nozīmīgu blakus faktoru šeit kalpo arī liecinieku aizsardzības programmu trūkums valstī.

Svarīgi arī noskaidrot savas juridiskās tiesības un zināt kāda tieši rīcība ir nepieciešama konkrētā situācijā.

Vajadzība katru sūdzību pamatot ar iesniegumu un novizēt to griežoties iestādē, lai prasītājam paliktu apstiprinājums, ka tik tiešām iesniegums tika iesniegts izskatīšanai. Šī vienkāršā formalitāte tomēr vēl nav iedzīvināta un daudziem rada problēmas. Tāpēc par to jārunā ar cilvēkiem vēl un vēl.

Realizējot izglītības programmas esam konstatējuši, ka pastāv tieša saistība starp izglītības līmeni atsevišķos valsts novados un korupcijas līmeni. Jo cilvēkiem ir augstāks inteliģences un izglītības līmenis, jo vairāk tie ir pasargāti no korupcijas vietējās izpausmes veida. Nabadzība ir šķērslis izglītībai. Lai pārvarētu nabadzību, vispirms jāceļ izglītības līmenis, cilvēkam jānodrošina ikvienas pašvaldības teritorijā iespējas iegūt izglītību mūža garumā. Tie pagasti un pilsētas, kur nopietni tiek domāts par izglītības lomas paaugstināšanu sabiedrībā, tāpat vienlaicīgi veic pretkorupcijas profilakses darbu.

Izglītības līmeņa saistība ar morāles un ētikas principiem vēl nav pietiekoši pētīta. Tomēr jāatzīst, ka morāles ētikas normas vienlīdz pārkāpj gan mazizglītoti cilvēki gan aukstus zinātniskus grādus ieguvušas personas. Iespējams principiālas kļūdas ir pašā izglītības sistēmā. To apliecina atsevišķu valstu izglītības sistēmas vērojumi un korupcijas līmenis valstī.. Salīdzinot Ziemeļvalstu un Latvijas izglītības sistēmu, redzam, ka Ziemeļvalstīs izglītība ir vēsta uz cilvēku kā vērtība, tas ir arī viens no faktoriem, kāpēc šajās valstīs korupcijas līmenis ir ļoti zems.

Tāpat situācijas uzlabošanā nākotnē svarīga ir skolu darbības harmonizācija un morāli ētisko principu ievērošanas principu ieviešana.

Bērni un jaunieši ir pieaugušo darbības spogulis.

Piemērs no dzīves.

Kādas morālas vērtības audzinās skola, kurā skolas direktors pieņem darbā noteiktas sev tuvas personas un atlaiž skolotājus dažādi safabricējot lietas. Skolēniem jāšķiras no laba logopēda, zīmēšanas skolotāja, klases audzinātāja ar asarām acīs, samiedzot rokas dūrītes, sāk izaugšu liels atriebšos.

Jo lielāks skolēns aug, jo vairāk saprot varenajiem, tiem

kam reāli ir vara rokās pieder pasaule.

Piemērs no dzīves.

Skolas jauniešu padome nu jau reāli vāc naudu inspektora dēla apsveikšanai dzimšanas dienā. Būtu jau labi, bet pārējie jaunieši apsveikti netiek.

Šādu piemēru varu minēt daudz un dažādus, tie ir vēl jo ļaunāki skarot skolas saimniecisko dzīvi, vienkārši smalkāki, par nelielām naudas summām tā sakot no nabadzības. Bet varbūt tā tomēr ir dvēseles nabadzība, kas rada sev sekotājus un ieceru realizētājus. Sabiedrības locekļus, kuri vienīgi spēj burkšķēt virtuvē, bet aizstāvēt un pastāvēt uz savu taisnību.

Šāda dzīves pozīcija varbūt sakņojas arī špikošanā? Tās mazināšana skolā vienlaicīgi būtu arī korupcijas profilakse valstī.

Pastāv arī cita doma: mazāka mēroga pagastos un pilsētās, kur cilvēki viens otru pazīst, korupcijas izplatīšanās iespējas ir mazākas. Fakti šo versiju apliecina tikai tajos gadījumos, ja konkrētā teritorijā ir tiešām izglītota sabiedrība, kuras aktīvākie pārstāvji seko līdzī sociāli-politiskām norisēm pašvaldībā. Ja kopumā sabiedrības locekļi ir maz izglītoti, pie tam reāli izglītotie neizrāda interesi par procesiem noteiktā pašvaldībā, tad korupcijas plaukšanu nekas netraucē. Nabadzības pārvarēšanā un izglītības attīstībā Latvijā, līdzīgi kā pārējās bijušajās padomju bloka valstīs joprojām tiek plānotas reformas. Esošā reformu sistēma nav pietiekoši pārdomāta, tai trūkst plānveidības un teorētiskā pamatojuma. Atsevišķos gadījumos tā ir tieša starptautiskās pieredzes pārņemšana, bez saskaņošanas ar sabiedrību un vietējo apstākļu ievērošanas. Arī sabiedrības līdzdalība nevienmēr ir adekvāta, jo cilvēkiem trūkst zināšana par izskatāmo jautājumu. Tā rezultātā atsevišķās pārvaldes sistēmās rodas procesu nepārskatāmība un lietu neskaidrība. Nav pietiekamas iespējas izkontrolēt valsts pasūtījumus, pašvaldību uzņēmumu darbu, māju apsaimniekošanu, siltuma padeves un ūdens padeves uzņēmumus u.c. Īpaši lēni pārkārtošanās process notiek valsts nomalēs, arī Latgalē. To pierāda ierēdņu darba kvalitāte vietējās pašvaldībās, uzņēmēju aktivitāšu nepietiekamība. Pilnīgi neapstrīdams fakts ir iedzīvotāju dzīves līmeņa atšķirība starp

novadiem un krasa sabiedrības noslāņošanās valstī kopumā. Tomēr arī nabadzīgākajos novados veidojas aktīvistu grupas, kuras vēlas mainīt sabiedrības politiku un novērst nebūšanas valstī, tostarp arī mazināt korupciju.

Latgalē pretkorupcijas programmas kopā ar Rēzeknes Patērētāju interešu aizsardzības klubu realizē Latgales Patērētāju interešu aizsardzības centra Balvu nod.,

Rēzeknes Brīvprātīgo atbalsta centrs "Meridiāns Plus", Rēzeknes Televīzija. Šīs organizācijas cieši sadarbojas savā starpā, apmainās pieredzē.

Pretkorupcijas darbu parasti uzsāk tie cilvēki, kuri pilnībā apzinās vajadzību mainīt situāciju sabiedrībā. Kā novada patriotus pretkorupcijas darbā gribu nosaukt Jāni Džiguru un Ilonu Džiguri Balvos, Sandru Virskuli, Ināru Groci, Ingu Čekšu korupcijas profilaksē Latvijā”..

Mēs reāli darbojamies novadā, kurš šobrīd ir ne tikai raksturots, kā nabadzīgākais Latvijas rajons, bet tāds tiešām arī ir. Šeit dzīvo daudz brīnišķīgu un sirsnīgu cilvēku, kuri nespēj samierināties ar vienaldzību un vēlas mainīt sevi un savus dzīves apstākļus. Rēzeknes Patērētāju interešu aizsardzības klubā pašlaik darbojas 27 aktīvistu un 123 brīvprātīgie. Neapstrīdams ir fakts, ka pamatā tās ir sievietes, jo tieši sievietēm visvairāk rūp sabiedrības, kurā aug viņu bērni, nākotne. Iespējams, ka arī šeit ir kāda loģiskā sakarība. Vīrieši pretkorupcijas darbā iesaistās tikai praktiskās aktivitātēs, jo pagaidām nesaskata darbības jēgu.

Pamattēmas, pie kā klubs strādā, ir patērētāju izglītošana un informatīvās kampaņas. Iedzīvotājiem ir iespēja klubā griezties ar sūdzībām par preču un pakalpojumu kvalitāti un apkalpošanas kultūru.

Uzklausot iedzīvotāju sūdzības iegūstam pārskatu par tām problēmām, kas aktuālas sabiedrībā. Tā, lūk, kluba konsultanti kļūst arī eksperti korupcijas jomā: aktīvistiem nākas uzklaust, iedziļināties cilvēka sāpēs un sniegt padomu, kur tālāk valsts iestādēs var problēmu risināt. Katrs cilvēks, kurš ir griezies klubā un sniedzis informāciju par korupcijas gadījumiem savā dzimtajā pusē vai valstī kopumā, ir dziļi sašutis un sarūgtināts, apzinoties to pāridarījumu, kā rezultātā cilvēkam ir liegta kāda

noteikta iespēja vai ciests materiālais zaudējums. Tomēr reāli sniegt tiesā prasību pret personu, kura pēc viņa domām vainojama notikušajā, cilvēks parasti neuzdrīkstas. Vainīgais saņem sodu kādā netiešā veidā, kaut arī ir gadījumi, kad paliek pilnīgi nesodīts. Tomēr atkārtoti veikt līdzīgu naudas vai sabiedrisku ērtību piesavināšanos neuzdrīkstas, jo baidās no sabiedrisko aktīvistu vērīgās acs. Tātad dzīvojot arī nabadzīgākos apstākļos ir iespējams ietekmēt situāciju sabiedrībā, izglītot tās locekļus, panākt godīgas attieksmes cieņu sabiedrībā.

Biežāk izplatīto situāciju, kuru pamatdarbībā iespējama korupcija, īss raksturojums.

1. Sabiedrībā ir liela vajadzība pēc juridiskajiem pakalpojumiem. Daudzu problēmu pamatā ir zems iedzīvotāju izglītības līmenis un juridisko normu nezināšana.

Piemēri: mantojuma tiesību kārtošana (Zemes, ēku u.c. gadījumos), kad viena no pusēm vāji pārzina likumdošanu, otra uzpērk lieciniekus vai tiesas darbiniekus.

2. Audzināšana ģimenē. Mātes un tēva loma ir noteicoša, veidojot bērna attieksmi pret pārējo sabiedrību: kādā veidā vēlāk jaunietis centīsies sevi nodrošināt, respektējot vai ignorējot apkārtējos. Tāpēc ir ļoti nepieciešami organizēt pasākumus skolēniem un studentiem. Bērni un jaunieši tikšanās reizēs dalās informācijā, par to kāda ir viņu šī brīža attieksme korupcijas jautājumos. Lielākā daļa pusaudžu korupciju nosoda, un viņiem ir īpaši nepatīkami, ja netiros darījumos iesaistīti viņu vecāki. Šos faktus apliecina Rēzeknes Brīvprātīgo atbalsta centra "Meridiāns Plus" realizētais projekts: "Jaunatne pret korupciju". Projekta ietvaros notika diskusijas semināri, tikšanās un jauniešu 5 dienu nometne Kaunatā. Tieši darbs ar jaunieši ir vispateicīgākais, jaunieši vēlas mainīt situāciju valstī un panākt tiesisku un juridiski pamatotu lietu kārtību demokrātiskā valstī.

Jaunieši paši min gadījumus, kad ģimenēs negodīgi līdzekļi tiek izmantoti, lai nokārtotu pabalstus. Tomēr visvairāk viņus interesē līdzekļu sadalījumu pašvaldībā, kāpēc tiek samazinātas dotācijas izglītībai un sociālajai palīdzībai.

Lielā mēroga valsts korupcija vai godīga attieksme pret

lietām sākas mūsu pašu ģimenēs. Sakārtojot, sevi, savas attiecības ar apkārtējiem, mēs speram soli uz sakārtotu valsti, kurā korupcija atkāpjas.

3. Korupcija - veids kā nopirkt vai kā citādi iegūt pakalpojumu sev, apsteidzot un atstājot bešā citus sabiedrības locekļus. Vislielākās iespējas ietekmēt situāciju valstī rodas, vispirms ietekmējot valsts likumdošanu. Ja sabiedriskās organizācijas domā par likumu uzlabošanu, korupcijas mazināšanu, tad atsevišķi uzņēmēji lobē deputātus labumu iegūšanai savam privātajam biznesam.

Piemērs no likuma.....

Radio un televīzijas likums

3. nodaļa. 18. nodaļa.

1.apakšpunkts

Programmas veidošanas īpašie noteikumi.

Latvijā veidotajās vizuālas programmās..... raidlaika kopapjomam mēneša laikā jābūt šādai proporcijai nemazāk par 80% Eiropā veidotajiem raidījumiem no tiem Latvijā nemazāk kā 40%

Labojumi.

1998. g. novembrī grozījumi paredz sekojošas izmaiņas

Nemazāk kā 50% Eiropas audio vizuālajiem darbiem,
Nemazāk kā 40%latviešu valodā.

Pie tam likumā ir atsevišķs punkts par raidījumu valodu 19p. (5) svešvalodas nedrīkst pārsniegt 30%

Šeit minētais apliecina, ka ir notikusi likuma lobēšana, jo noteikti fakti ir apzināti sajaukti, lai likums būtu sarežģītāk tulkojams un kalpotu noteiktai struktūrai. To iespējams noskaidrot, vienīgi nav ieinteresētu personu, kuras vēlētos to darīt.

Tomēr attiecībā uz televīzijām ir arī daudz pozitīvā. Vēlos uzsvērt Rēzeknes TV ieguldījumu pretkorupcijas darbā. Ar Sorosa fonda atbalstu tiek veidotas tiešraides, kurās piedalās atbildīgas valsts amatpersonas, sabiedrības un preses pārstāvji, diskutē, izvirza idejas un priekšlikumus tālākai darba uzlabošanai. Šie raidījumi ir visai nopietni iespaidojuši sabiedrību un veicinājuši atklātību un informācijas pieejamību Latgalē.

Pāreja uz tirgus ekonomiku prasa mūsu domāšanas pārkārtošanos un principiāli jaunu pieeju darbam un sadzīvei. Lai kāda būtu sabiedrības sistēma, tā nekad nevar būt pietiekoši laba, ja par cilvēku prātiem nevalda visiem mums labi zināmās pamatvērtības, no kurām galvenā ir godīga attieksme pret sevi un līdzcilvēkiem. Korupcijai ir sava vieta jebkura veida valsts uzbūves sistēmās, jo tā sakņojas cilvēku apziņas ēnas pusē, ar ko cīnīties ir visgrūtāk. Korupcijas izpausmēm nav starpvalstu robežu, tā līdzīgi gripas vīrusam izplatās un pārveidojas arvien jaunās formās. Tās samazināšanos mūsdienās var panākt, tikai, vispārēji paaugstinot cilvēku zināšanas par dabas likumiem un līdz ar to katra atsevišķa indivīda godaprāta nozīmi viņa paša dzīvē un ģimenē. Šeit vēlos uzsvērt Raiņa vārdus "mums katram ir roka jāpieliek, lai lielais darbs uz priekšu tiek".

II daļa

Informācijas atklātība, publicitāte un pieejamība sabiedrībai

Jaurīte Briede

LU Juridiskās fakultātes lektore

Korupcija var notikt tikai slepenībā. Ja lietas notiek atklāti, korupcija tikpat kā nav iespējama (ar nelieliem izņēmumiem, kad amatpersonas nekaunība ir tik liela, ka viņa ignorē sabiedrības negatīvo attieksmi). Tādējādi droši varam apgalvot, ka atklātība ir korupcijas lielākā ienaidniece. To pierāda arī to valstu prakse, kurās atklātības likumi ir vislabāk iedzīvināti. Pirmām kārtām, te var minēt ziemeļvalstis, kuru valstiskajās aprītēs valda liela atklātība, savukārt korupcijas novērtējuma koeficients ir viszemākais.

Mūsu valsts likumi šajā ziņā ir diezgan labi. Pirmām kārtām te minams *Informācijas atklātības likums*, kurš nostiprina principu, ka atklāts ir viss, kas nav aizliegts, iepretim padomju laika principam – aizliegts ir viss, kas nav atklāts. Diemžēl jaunais, demokrātiskai valsts iekārtai atbilstošais atklātības princips ne vienmēr tiek realizēts dzīvē. Vēl joprojām diezgan biežas ir situācijas, kad amatpersonas atbilde uz lūgumu pēc informācijas ir prasība informācijas pieprasītājam paskaidrot, uz kāda normatīvā akta pamata viņam šī informācija pienākas. Saskaņā ar likumu jābūt gluži otrādi – nevis informācijas pieprasītājam ir jāpamato, kāpēc viņam attiecīgā informācija ir jāizsniedz, bet gan valsts amatpersonai ir jāpaskaidro, kāpēc informācijas izsniegšanu var atteikt. Turklāt atteikumam jābūt pamatotam ar konkrētu tiesību normu un jābūt arī norādei, cik ilgā laikā un kur attiecīgo atteikumu var apstrīdēt vai pārsūdzēt.

Padomju totalitārā iekārtā slepenība bija saprotama – padomju valsts vara bija atdalīta no tautas, visi lēmumi tika pieņemti nevis vairākuma, bet gan valdošās partijas interesēs. Līdz ar to informācijas slepenība tika izmantota kā viens no padomju varas stiprināšanas līdzekļiem. Valstiskās informācijas pieejamība sabiedrības vairākumam tika liegta,

masu informācijas līdzekļi atradās zem spēcīgas varas cenzūras.

Demokrātiskā valstī valstiskās informācijas īpašnieks vairs nav kāda mistiska, no sabiedrības nodalīta valsts, bet gan jebkurš tās iedzīvotājs, tas ir, tautas pārstāvis. Amatpersona, kas attiecīgo informāciju apstrādā vai uzglabā, izpilda tikai starpnieka lomu. Informācija, kas ir amatpersonas rīcībā tikpat pieder viņai kā jebkuram citam Latvijas iedzīvotājam. Informācijas atklātībai gan ir noteikti izņēmumi, lai aizsargātu kādas citas būtiskas intereses, piemēram, personas privāto dzīvi, uzņēmējdarbības noslēpumus vai valsts noslēpumus. Tomēr arī šiem izņēmumiem ir jābūt attaisnotiem un pamatotiem ar tiesību normu. Vienkārša atsaukšanās uz to, ka informācija ir slepena, nav pietiekoša. Diemžēl ir nācies dzirdēt vairākus "stāstus" par to, kā informācija nepamatoti tiek atteikta. Tā piemēram, jurists Edgars Džeriņš, toreiz vēl students, stāstīja, kā viņš devies uz Rīgas Doma iepazīties ar automašīnu iegādes cenām. Pirmā atbilde uz viņa pieprasījumu bija, ka šī informācija ir slepena. Kad E.Džeriņš parādījis likumu *Par pašvaldību budžetiem*, kas nosaka, ka pašvaldību budžeta sastādīšanas un izlietošanas process ir atklāts un ka ar budžeta projektu, pašu budžetu un tā izpildi netraucēti var iepazīties attiecīgās pašvaldības iedzīvotāji, pašvaldībā sācies apjukums...

Vērā ņemams un pieminams ir arī kāds cits likums, kas nostiprina atklātības principu pašvaldībās. Tas ir likums *Par pašvaldībām*. Tas nosaka, ka pilsētas domes un pagasta padomes sēdes ir atklātas. Tajās var būt klāt attiecīgās pašvaldības iedzīvotāji. Lai iedzīvotāji zinātu, kad un par kādiem jautājumiem dome vai padome lems, paziņojums par sēdes laiku, vietu un darba kārtību ne vēlāk kā trīs dienas pirms sēdes izliekams redzamā vietā vai, vēl labāk, publicējams vietējā laikrakstā. Diemžēl arī šajā sakarā nācies dzirdēt vairākus gadījumus par to, kā šīs tiesības ievērotas netiek. Diemžēl neatceros konkrētu pagastu, bet kāda Alūksnes rajona iedzīvotāja stāstīja gadījumu par to, kā viņai nav ļauts piedalīties pagasta padomes sēdē, turklāt tas viņai ir beidzies ar izmežģītu roku un 100 latu administratīvo naudas sodu par

nepakļaušanos policijas darbiniekam. Formālais pamatojums ir bijis tas, ka sieviete šajā pagastā nav pierakstīta, bet tikai dzīvo pie sava vīra. Jāatzīmē, ka pašvaldība šajā gadījumā likumu ir tulkojusi nepamatoti burtiski, jo, kā zināms, cilvēkam Latvijā var būt vairākas dzīves vietas, kaut arī viena pieraksta vieta. Tādējādi arī cilvēks, kas attiecīgās pašvaldības teritorijā dzīvo, bet nav pierakstīts, ir uzskatāms par iedzīvotāju likuma *Par pašvaldībām* nozīmē.

Sabiedrība par atklātību "Delna" pagājušajā gadā veica pētījumu par to, kā likums *Par atklātību* darbojas dzīvē. Delnas pētnieki – studenti no dažādām valsts un pašvaldības iestādēm mēģināja iegūt dažāda veida informāciju, pieprasot to gan pa tālruni, gan mutiski, gan rakstiski. Pētījuma rezultāti bija sliktāki nekā bija gaidāms. Tikai apmēram 15 procentos gadījumu neierobežotas pieejamības informācija tika izsniegta uzreiz. Visos pārējos gadījumos informācijas iegūšana vai nu bija apgrūtināta vai vispār liegta. No 22 pašvaldībām 11 bija problēmas piekļūt informācijai. Viena un tā paša veida informācijas iegūšana atšķīrās no pilsētas uz pilsētu, no pagasta uz pagastu.

Turklāt pētījumā atklājās šāda sakarība: jo pētnieks bija zinošāks un vairāk varēja pamatot savas tiesības uz attiecīgo informāciju, jo pretimnākošāka bija iestāde. Tas vēlreiz apliecina to, ka savu tiesību zināšanai ir liela nozīme.

Jāzina arī tas, ka informāciju, ko nav nepieciešams īpaši sagatavot, ir tiesības saņemt 14 dienu laikā. Tas ir maksimālais termiņš (daži ierēdņi to saprot kā minimālo). Ja to kaut kāda pamatota iemesla dēļ nav iespējams ievērot, amatpersonai, kas atbildīga par informācijas izsniegšanu persona par šo iemeslu ir jāinformē, norādot termiņu, kurā tiks sniegta atbilde. Ministru kabineta 1994.gada 16.augustā noteikumos ar likuma spēku *Par ierēdņu disciplinār-sodiem* (32.pantā) ir paredzēta disciplināratbildība par informācijas nesniegšanu. Bargākais sods par šo pārkāpumu ir pazemināšana amatā uz laiku līdz vienam gadam. Valsts civildienesta pārvalde informēja, ka par šiem pārkāpumiem ierēdņi ir arī sodīti, gan ne īpaši daudz, taču acīmredzot ir jāņem vērā, ka šādas lietas parasti tiek ierosinātas uz iesnieguma pamata – jābūt kādam, kas ir griezies

ar sūdzību vai nu pie iestādes vadītāja vai Valsts civildienesta pārvaldē

Informācijas izsniegšana parasti ir par velti, tas ir, mēs kā nodokļu maksātāji par to jau esam samaksājuši. Tomēr dažos gadījumos iestāde par tās izsniegšanu var prasīt samaksu, kas nedrīkst pārsniegt informācijas meklēšanas, papildus apstrādes un pavairošanas izdevumus. Paredzamo maksu informācijas pieprasītajam jāpaziņo jau tad, kad ir saņemts personas pieprasījums.

Arī ierobežotas pieejamības statuss informācijai nebūt nenozīmē, ka šī informācija ne pie kādiem apstākļiem nav pieejama. Drīkst pieprasīt arī ierobežotas pieejamības informāciju. Tādos gadījumos personai ir jāpamato sava pieprasījuma mērķi un jāuzņemas saistības, ka izmantos informāciju tikai tiem mērķiem, kuriem tā pieprasīta. Iestādei šādos gadījumos, lemjot par informācijas izsniegšanu vai tās liegšanu, jāizvērtē lietderības (proporcionalitātes) apsvērumi – jāsamēro informācijas pieprasītāja un tās personas, par kuru attiecīgā informācija tiek izsniegta, intereses. Šādam lēmumam jābūt pamatotam pēc būtības – nepietiek atsaukties tikai uz attiecīgo *Informācijas atklātības likuma* pantu.

Īpašs akcents liekams uz preses un citu masu informācijas līdzekļu pieejamību informācijai, tā kā ar šo līdzekļu starpniecību iedzīvotājiem tiek sniegta informācija par aktuāliem sabiedrības dzīves jautājumiem. Šī iemesla dēļ likumā *Par presi un citiem masu informācijas līdzekļiem* nosaka, ka masu informācijas līdzekļiem ir tiesības saņemt informāciju no valsts amatpersonām. Amatpersonas var atteikt sniegt informāciju tikai tad, ja tā ir slepena vai konfidenciāla. Nesen TV 3 raidījumā “Bez Tabu” tika stāstīts par zemes nomas apšaubāmajiem darījumiem. Raidījuma veidotāji bija zvanijuši Latvijas valsts mežu dienesta vadītājam, kurš bija atbildējis, ka informācijas sniegšana neietilpst viņa amata pienākumos. Jāatzīst, ka iestādes šāda iestādes vadītāja atbilde nav juridiski korekta – iestādes vadītājs atbild par visu savas iestādes darbu kopumā. Pat, ja viņš nezina atbildi uz konkrēto jautājumu, viņam ir jānorāda amatpersona, kas atbildi var sniegt.

Ir viens pants (28.) likumā *Par valsts civildienestu*, kurš

dažkārt mulšina ierēdņus un žurnālistus. Saskaņā ar to ierēdnis iestādes oficiālo viedokli drīkst izteikt masu informācijas līdzekļiem tikai ar iestādes vadītāja pilnvarojumu. Tas patiešām atbilst valsts civildienesta principiem, taču jāņem vērā, ka eksistē divi juridiski termini: "viedoklis" un "informācija, kas ir iestādes rīcībā". Izsakot viedokli, darbojas subjektīvā attieksme, tāpēc ir normāli, ka iestādes oficiālais viedoklis tiek paust ar tās vadītāja piekrišanu, taču objektīvā informācija, kuru saskaņā ar likumu ir jāsniedz, nemainās atkarībā no tā, kas to sniedz.

Kā pastāstīja Linda Freimane, Rīgas Juridiskās augstskolas prorektore, kas ir augusi un skolojusies Zviedrijā, saskaņā ar Zviedrijas tiesību normām informāciju iestādes darbiniekam ir jāizsniedz pat tad, ja viņš ir aizkavējies darbā pēc iestādes oficiālā darba laika un iestādē ir iemaldījies kāds apmeklētājs, kurš šo informāciju pieprasa. Ja iestādes darbinieks to nedara, viņam par to draud sods. Nezinu, vai mums arī ir vajadzīgas tik striktas normas, taču jau eksistējošo normu ievērošanu gan mēs varētu prasīt nodrošināt. Tas krietni atvieglotu arī mūsu cīņu pret korupciju.

Tāpēc, nobeidzot, gribu pievienoties valsts prezidentes aicinājumam nedoties ar dakšām uz Saeimu, bet ievērot likumus pašiem un prasīt, lai tos ievēro arī citi.

Valts Kalniņš, *Latvijas Ārpolitikas institūta pētnieks*

Demokrātija ir pārvaldes forma, kurā nepārtraukti notiek mijiedarbība starp diviem partneriem. No vienas puses ir tauta, pilsoniskā sabiedrība, vēlētāji, kas periodiski izvēlas tos valdītājus, kuru līdzšinējā vai sagaidāmā darbība šķiet visatbalstāmākā. Turklāt vēlētāji arī starp vēlēšanām ir tiesīgi uzraudzīt valdītāju darbu un nepieciešamības gadījumos pieprasīt konkrētas darbības. No otras puses ir valdība, valdītāji, politiķi, kuru sūtība ir rūpēties par tautas interesēm un būt gataviem atbildēt tautas priekšā par savu rīcību.

Lai pieminētās attiecības varētu pilnvērtīgi realizēties, ir nepieciešama virkne priekšnosacījumu, no kuriem ļoti svarīga ir informācija. Lai vēlētāji varētu izvēlēties labākos valdītājus, viņiem ir nepieciešama pilnīga informācija par esošajiem vai topošajiem politiķiem. Lai tauta varētu uzraudzīt valdītāju darbu, ir jābūt pieejamai informācijai par to, ko šie valdītāji dara. Turklāt valdībai, kura ir gatava pilnvērtīgi atbildēt par savu darbību vēlētāju priekšā, ir pienākums un loģiska nepieciešamība pašai izplatīt un padarīt pieejamu informāciju par savu rīcību.

Ja ierēdņi, cita starpā pateicoties *Sabiedrības par atklātību – Delna* centieniem, pamazām iemācās, ka saskaņā ar likumiem viņiem ir jāsniedz informācija, tad Latvijas politika joprojām ir visai slēgta, un šajā ziņā nav tikpat kā nekāda progressa. Precīzas, pilnīgas un uzticamas informācijas trūkuma dēļ vēlētājiem nav iespēju izdarīt racionālu izvēli vēlēšanās.

Ir vairākās svarīgas lietas, par kurām pastāvīgs Latvijas politikas novērotājs var gūt zināmu nojausmu, bet kas vidusmēra vēlētājam nav zināmas tikpat kā nemaz.

Pirmkārt, sabiedrībai nav uzticamas un pilnīgas informācijas par Latvijas partiju finansējumu un valsts amatpersonu finansiālajiem darījumiem. Esošās kontroles

sistēmas kaut cik pārbauda, vai deklarētā informācija atbilst patiesībai, bet nopietni pat nemēģina un nemaz nevar pārbaudīt, vai deklarētas ir visas naudas plūsmas un darījumi. Rezultātā vēlētājam jābalso par partiju, pat īsti nezinot, no kādiem naudas avotiem tā pārtiek.

Otrkārt, nav skaidri un atklāti redzami patiesie apsvērumi, kuri nosaka atsevišķu partiju un politisko līderu savstarpējās attiecības. Kāpēc, piemēram, vienā brīdī Tautas partija un "Tēvzemei un brīvībai"/LNNK var vienoties par premjera amatu, bet nepilnu gadu vēlāk vairs ne? Partiju programmas un pamatnostādnes taču nav mainījušās. Balstoties uz vēlētājiem dotajiem solījumiem, partijas nav mainījušās, taču to savstarpējās attiecības veidojās un brūk bez acīmredzamiem cēloņiem. Tātad ir svarīgi faktori, kuri plašākai sabiedrībai nav zināmi.

Zīmīga ir ārpus Satversmē noteiktās sistēmas esošā struktūra – valdību veidojošo frakciju koalīcijas padome –, kura savā būtībā ir slēgta. Šī padome ir ārpus konstitucionālās sistēmas, tāpēc nevienam nav nekāda pienākuma izpaust tur runāto. Ir simboliski, ka savulaik politiķi savām sarunām izmantoja pat privātās un slēgtās "Hotel de Rome" telpas, un žurnālisti t.i. sabiedrība kaut ko uzzināja tikai tad, kad kāds no sarunās iesaistītajiem politiskajiem līderiem "apžēlojās", iznāca un sniedza kādu paziņojumu jeb informācijas drumslu.

Treškārt, īpatnēja ir atsevišķu personu loma, kuru formālais statuss nesaskan ar viņu nojaušamo ietekmi. Piemērs ir uzņēmējs Normunds Lakučs, kura ietekmi uz partiju "Tēvzemei un brīvībai"/LNNK var nojaust (daudzi labi atceras, kā "tēvzemiešu" līderi uztraucās, kad tiesībsargājošās iestādes "piedūra pirkstiņu" Lakučam), taču atklātībā nav skaidru, izsmelošu un precīzu ziņu par to, uz kā tad balstās šīs personas nozīmīgums. Vēl viens piemērs ir Ventspils domes priekšsēdētājs Aivars Lembergs, kura ik pa laikam nojaušamā ietekme uz Latvijas nacionālā līmeņa politiku nekādi nav izskaidrojama tikai ar viņa pašvaldības un reģionālās partijas līderu statusu un nebūt ne pārlietu milzīgajiem deklarētajiem īpašumiem.

Ceturtkārt, politiskajās partijās nostiprinās oligarhija, kur

ietekme un svarīgāko lēmumu pieņemšanas spēja koncentrējas mazas cilvēku grupas rokās. Oligarhizāciju lielā mērā pieļauj partijas ierindas biedru pasivitāte.

Piektkārt, noris necaurskatāma cīņa par ekonomiskajiem resursiem, piemēram, privatizācijas procesā, un notiek politikas komercializācija. Cīņa par privatizējamiem īpašumiem un pastāvīgi pieaugošo kampaņu finansējumu politisko darbību padara līdzīgu komercdarbībai, kas pēc savas būtības ir visai slēgta (kā zināms, biznesā ietekme ir tam, kam ir nauda).

Sestkārt, mediju nostājas lielā daļā gadījumu tiek balstītas, nevis uz atklāti deklarētiem, lasītājiem zināmiem un ticamiem principiem, bet tā vietā laikraksti dažādu slēptu iemeslu dēļ izvēlās sev tīkamos un netīkamos politiskos spēkus, kuri tad tiek attiecīgi uzslavēti vai kritizēti, lai ko tie arī nedarītu.

Kā jau sacīju, šāds informācijas trūkums padara racionālu izvēli vēlēšanās neiespējamu. Situāciju uzlabot ir ļoti grūti, tikpat kā neiespējami, jo Latvijā neviena liela vai ietekmīga sociālā grupa nav gatava aktīvi par cīnīties par politisko atklātību: pati politiskā elite nav ieinteresēta; vairāki lielākie mediji principiāli un konsekventi necīnās pret visu politiķu korupciju un citiem "nedarbiem"; no vēlētājiem nav kategoriskas prasības, lai politiskie spēki ieviestu pilnīgu atklātību.

Atklātības veicināšanai būtu jānostiprina kontrolējošās institūcijas un attiecīgais normatīvais regulējums, taču tikai institucionāliem pasākumiem būtu ierobežots efekts. Lielāku atklātību varētu veicināt pieaugošs sabiedrības prasīgums un līdzdalības politiskās kultūras nostiprināšana, taču šādas izmaiņas noteikti prasīs ļoti ilgu laiku. Ļoti efektīvs līdzeklis politikas atklātības un kvalitātes nostiprināšanai būtu cilvēku masveidīgāka līdzdalība politiskajās partijās, jo tādējādi partiju līderi būtu pakļauti dubultai kontrolei gan no vēlētāju, gan no pašu partiju ierindas biedru puses.

Uzruna Latvijas Intelīgences Apvienības kongresā
2000. g. 24. novembrī

III daļa

Amatpersonu pakalpojumu, valsts pasūtījumu kvalitāte un korupcija valstī. Pasaules Banka par “valsts sagrašanās”

Baiba Rubesa,
Ārvalstu investoru padomes Latvijā vice-
priekšsēde,
Latvijas Tirdzniecības un Rūpniecības
kameras prezidija locekle, Latvija Statoil
izpilddirektore

Labdien, radio viņņu klausītāji, labdien cienījamais prezidijs, labdien visiem Dailes teātra zālē!

Uzņēmumi, kuri maksā kukuļus, attīstās straujāk.

Jo augstāks izglītības līmenis, jo lielāka vēlme ņemt kukuļus.

Tie ir tikai daži apgalvojumi, kurus par patiesiem atzīst liela sabiedrības daļa dažādos pētījumos par korupcijas izplatību Latvijā. Bēdīga ainava. Bet sākšu ar pirmā apgalvojuma izklaidēšanu. *Pasaules Bankas* pētījums par korupcijas izpausmi pasaulē rāda, ka uzņēmumi, kuri maksā kukuļus varbūt attīstās straujāk, bet ilgtermiņā ziņā ir krietni vājāki nekā uzņēmumi, kas neiesaistās korupcijā.

Latvijas salīdzinoši augstais korupcijas līmenis nozīmīgi palēnina Latvijas ekonomikas attīstības straujumu. 1999. gada aptaujā par uzņēmējdarbības vidi Latvijā (kurā piedalījās Latvijas un ārvalstu galveno uzņēmēju apvienību biedri) vislielākais skaits respondentu – 23% - atzīmēja korupciju kā vienu no visbūtiskākajiem šķēršļiem, kas kavē Latvijas ekonomisko attīstību.

Es ceru, ka ar šīs konferences palīdzību sabiedrība sapratīs, ka korupcija nav tikai "piecītis" ceļu policistam, aploksnīte ārstam pirms operācijas, konjaks namu pārvaldniekam vai anonīms ziedojums politiskas partijas kasē. Runājot par korupciju, ir runa par sabiedrības uzticētās varas izmantošanu savtīgās interesēs personiskā labuma gūšanai vai pieņemot kādam citam izdevīgu lēmumu:

- ierēdņu korumpēšana, kukuļdošana un ņemšana,
- valsts un pašvaldību pasūtījumu sistēma,
- valsts līdzekļu ļaunprātīgā izmantošana,
- arī likumdošanas “virzīšana” sev vai draugiem vēlām virzienā.

Ārvalstu investoru prāt vissmagākais Latvijas korumpētības vaibsts ir t.s. valsts sagrābšana, kā rezultātā Latvijas valsts kasē neienāk miljoniem latu. Veiksmīga cīņa pret korupciju ir iespējama tikai tad, ja vienlaikus tiek uzsākta nopietna cīņa pret kontrabandu un citām nelegālām darbībām. Nav normāli, ja kādā nozarē – kā piemēram naftas produktu vai alkoholisko dzērienu tirdzniecībā – trešo daļu tirgus aizņem kontrabanda.

Tas kavē saimniecisko attīstību ne tikai šai vienā nozarē, bet tieši ietekmē valsts ekonomiku kopumā – valsts kasei vienkārši aiziet garām nodokļi. Un tad mēs nolaiduši rokas brīnāmies, ka naudas trūcumā nīkuļo zinātne, ka nepietiek naudas izglītībai, kultūrai un veselības aprūpei.

Ka veiksmīgi ārstēt šo sērgu?

Ārvalstu investoru ieteikumus mēs darījām zināmus valdībai un tie ir lasāmi *Latvijas Attīstības aģentūras* interneta lapās: nulles deklarācijas, legālās prezumpcijas principa ieviešana, viena darboties spējīga un, galvenais, neatkarīga pretkorupcijas biroja izveide.

Nule izskanējusi doma par amnestiju izklausās interesanta.

Kā dzirdējāt, tā tas notiek daudzviet pasaulē un patreizējā valdība apņēmusies nepieciešamos darbus veikt, bet mūsaprāt pārāk vēlu – pēc gada, varbūt diviem varētu būt atbilstoši budžeta posteņi vai gatavi likumprojekti. Par vēlu, par vēlu, par vēlu. Resursi jāatrod un darbi jāveic nekavējoties.

Korupcija kā parādība nav tikai Latvijas izgudrojums, tā sastopama visās pasaules valstīs. Atšķirīga ir galvenokārt sabiedrības attieksme pret korupciju un tiesisko sistēmu, uz kuras bāzes notiek cīņa ar to. Manā dzimtenē Kanādā nesen notiesāja un ieslodzīja kādas provinces bijušo ministru prezidentu par korupciju. Bijušā Vācijas kanclera Kola partijas finansu tā sauktie “darījumi” neizturēja necaurspīdīgumu. Kā

Vilka kungs minēja, lielum skaitam Eiropas Savienības komisāriem bija jāatkāpjas no saviem amatiem jo pārāk daudz līgumdarbi piešķirti viņu radiem un draugiem. Visos šajos gadījumos sabiedrība atklāti paudusi savu nosodošo attieksmi un ir skaidri parādījusi, ka šāda rīcība nav pieņemama.

Savukārt Latvijā pašlaik valda primitīvs uzskats, ka "augšā" vai valsts darbā visi ir pērkami un pārdodami. Un šo pārlicību pavada vēl viena, daudz postošāka – ka tas nav ietekmējams process. Sabiedrība pie mums pasīvi vēro notiekošo, bezpalīdzībā plāta rokas un neauglīgi šausminās; rezultātā izsūtot sevi uz tādu "garīgo Sibīriju".

Kā Veismanes kundze, esmu pārliecināta, ka cīņa ar korupciju būs veiksmīga, tikai sabiedrībai kopumā mainot savu attieksmi. Pilsoņa attieksme ir cieši saistīta ar korupcijas izplatīšanos, jo korupcijas iemesls pārāk bieži ir mazdūšība. Ikkatra Latvijas pilsoņa izturēšanās un izvēles attiecībās ar valsts struktūrām var mainīt korupcijas sērgu Latvijā, tādējādi ļaujot Latvijai brīvāk uzplaukt.

Kūles kundze apgalvoja, ka man esot bail nosaukt vārdus vai korupcijas gadījumus. Man nav bail. Nemaz nav bail. Es vienīgi domāju, ka šāda rīcība nav lietderīga, ja nav atbilstoši ticamas vietas un tiesu sistēmas lai sāktu "nosaukt vārdus".

Es mudinu Latvijas valdībai un ierēdniecībai visātrākā, pieredzes smelošā un konstruktīvā ceļā uzsākt labprātīgu un īstu darbu cīņā ar valsts izzagšanu – kā arī atbilstoši bargas sodu sistēmas izstrādāšana un piemērošanu. Palīgā droši nāks visādas starptautiskas iestādes, ja mēs paši pierādīsim, ka patiesi ar šo sērgu vēlamies cīnīties.

Vissvarīgāk: līdzās Valsts prezidentei es mudinu Latvijas sabiedrību mainīt līdzšinējo domāšanas un rīcības veidu. Ir jāpanāk situācija, kad doma par kukuļa došanu vai pieņemšanu izsauc dabisku alerģisku reakciju. Tas ir godaprāta jautājums, un mūsu sabiedrības un valsts veselības jautājums.

Strādāsim.

Andrejs Vilks, ***Tieslietu ministrijas Kriminoloģisko pētījumu*** ***centra vadītājs, Dr.jur.***

TOMĒR, CIK NOZAGTA ĪSTI IR LATVIJA? VALSTS "SAGRĀBŠANAS INDEKSA" VĒRTĒJUMS

Intervijā ar nosaukumu "Valsts nozagšana" Latvijā ir ļoti aktuāla" (Diena, š.g.27.oktobris) Pasaules bankas vadošais speciālists valsts pārvaldes jautājumos Džoels S.Hellmans cita starpā izteica savu domu, ka "...nav jāstrīdas, vai "valsts nozagšana" Latvijā ir tikpat augsta kā Krievijā vai Azerbaidžānā(..) Daudz svarīgāk par salīdzināšanu ir saprast, ka šī patiešām ir viena no aktuālākajām un nopietnākajām Latvijas problēmām." Turpat publicēta no avota *Hellman, Jones un Kaufman (2000.g.)* ņemta tabula "Dažādu valsts sagrābšanas veidu ietekmēto firmu daļa", kas tiešām rada ļoti nelabvēlīgu priekšstatu par situāciju Latvijā.

Neapstrīdot problēmas nozīmīgumu, jo vairāk tāpēc, ka viens no datu apkopojuma autoriem "valsts nozagšanas" līmeni tieši saista ar ārvalstu investīciju ienākšanu, rodas jautājums, cik lielu un- galvenais- pamatotu šķērslī Latvijas saimniecības attīstībai kopā ar mums radījuši arī *Hellman, Jones un Kaufman* kungi.

Nezinot pētījuma metodiku, visus datus un secinājumus, grūti spriest par tā pamatotību. Tāpēc visai lielu ievēribu pelna tagad visas pasaules masu mēdijiem pēc viņu vēlēšanās un- līdz ar to- arī vairāk vai mazāk plašām politiķu aprindām pieejamās publikācijas vienīgā konkrētā daļa- skaitļi.

LATVIJAS VIETA STARP CITĀM "VALSTS NOZADZĒJĀM"

Atgādināšu, ka minētā tabula sastāv no 6 atsevišķiem rādītājiem (*Parlamentārā likumdošana, Prezidenta dekrēti,*

Centrālā banka, Krimināltiesa, Saimnieciskā tiesa, Politisko partiju finansēšana) un apkopojošā valsts sagrābšanas indeksa.

Vispirms jāatzīmē, ka šaubas vismaz par pētījuma rezultātu atreferējuma kvalitāti rada jau visai pārsteidzošas neprecizitātes. Piemēram, tekstā runāts par valsts "nozagšanu", bet tabulā lietots termins "valsts sagrābšana"; viens no indeksiem raksturo Latvijā kā tādas neeksistējošas *saimnieciskās tiesas* darbību.

Minētie 7 parametri (turpmāk tekstā- indeksi) raksturo situāciju 20 valstīs, kuru izvēli it kā varētu saistīt ar agrākā komunistiskā režīma pastāvēšanu. Gandrīz visām agrākās PSRS sastāvdaļām ar Krieviju priekšgalā (nezināmu iemeslu dēļ gan trūkst Baltkrievijas, Tadžikijas Turkmēnijas un Uzbekijas), pievienota Bulgārija, Čehija, Horvātija, Polija, Rumānija, Slovākija, Slovēnija, Ungārija, kā arī Albānija. Citas bijušās PSRS robežvalstis (piemēram, Mongolija,) pētītajā reģionā nav iekļautas.

Iespējams, ka var izdomāt, pēc kāda principa minētās valstis izvietotas, bet tas nav darīts ne alfabētiskā secībā, ne atkarībā no kāda (pat vidējā) valsts sagrābšanas/nozagšanas indeksa. Nemēģinot izprast nezināmo metodi, bet cenšoties novērst šķietamo skaitļu haosu, tabulā iekļautās valstis var iedalīt vismaz četrās skaitliski vienādās loģiskās grupās attiecībā pret norādīto vidējo valsts sagrābšanas indeksu (21 punkts):

1. Valstis, kurās tas ļoti pārsniegts (30- 41 punkts);
2. Valstis, kurās tas nedaudz pārsniegts (24- 29 punkti);
3. Valstis, kurās tas ir nedaudz mazāks par vidējo (11- 21 punkts);
4. Valstis, kurās tas ir pavisam zems (7- 10 punkti);

Turpinot datu sakārtošanu, var summēt vietu skaitu, kuras katra valsts ieņem norādītajās grupās, pretēji publikācijā minētā pētījuma autoru domām tomēr mēģinot salīdzināt *valstu nozagšanas līmeni*, lai vismaz kaut cik pārbaudītu Latvijas situācijas vērtējumu. Izveidojas trīs valstu grupas:

A grupa. Valstis, kuras pēc visiem 7 indeksiem ierindotas tikai 1.un 2.grupā (1.-10. vieta starp 20 valstīm):

- Azerbaidžana (visas 7 vietas- 1.grupā);

- Moldova (visas 7 vietas- 1.grupā);
- Krievija (5 vietas- 1.grupā un 2 vietas- 2.grupā);
- Ukraina (3 vietas- 1.grupā un 4 vietas- 2.grupā);
- Kirgizstana (2 vietas- 1.grupā un 5 vietas- 2.grupā).

Tāpat saskaņā ar pētījuma veicēju aprēķinātajiem indeksiem šajās valstīs ir visnelabvēlīgākā situācija valsts nozagšanas jomā.

B grupa. Valstis, kuras pēc visiem 7 indeksiem ierindotas tikai 3.un 4.grupā (11.-20. vieta starp 20 valstīm):

- Ungārija (visi 7 indeksi ierindoti 4.grupā);
- Slovēnija (6 vietas- 4.grupā un 1 vieta- 3.grupā);
- Armēnija (6 vietas- 4.grupā un 1 vieta- 3.grupā);
- Polija (3 vietas- 4.grupā un 4 vietas- 3.grupā);
- Igaunija (5 vietas- 4.grupā un 2 vietas- 3.grupā);
- Čehija (4 vietas- 4.grupā un 3 vietas- 3.grupā);
- Lietuva (1 vieta- 4.grupā un 6 vietas- 3.grupā);
- Kazahstana (1 vieta- 4.grupā un 6 vietas- 3.grupā).

Tāpat situācija šajās valstīs pētījumā vērtētas vislabvēlīgāk.

C.grupa. Valstis, kuras pētījuma rezultātos ierindotas dažādās vietās (1.- 4.grupa vai 1.-20. vieta starp 20 valstīm):

- Gruzija (4 vietas- 1.grupā, 2 vietas- 3 grupā);
- Bulgārija (2 vietas- 1.grupā, 4 vietas- 2. grupā, 1 vieta- 3 grupā);
- Rumānija (4 vietas- 1.grupā, 3 vietas- 3. grupā);
- Horvātija (3 vietas- 1.grupā, 3 vietas- 2. grupā, 1 vieta- 3 grupā);
- Slovākija (2 vietas- 1.grupā, 3 vietas- 2. grupā, 2 vieta- 3 grupā);
- Albānija (3 vietas- 2 grupā, 2 vietas- 3. grupā, 2 vietas- 4 grupā);
- Latvija (4 vietas 1.grupā, 2 vietas- 2. grupā, 1 vieta- 3 grupā).

Ko konkrēti nozīmē piederība katrai minētajai valstu grupai, vairāk vai mazāk kļūst saprotams no atsevišķo indeksu satura apskata.

DAŽĀDU VALSTS NOZAGŠANAS VEIDU IETEKME
LATVIJĀ

Parlamentārā likumdošana pēc Dž.S.Hellmana skaidrojuma raksturo, "...vai iespējams piekukuļot likumdevēju vai citu atbildīgo institūciju amatpersonas, kas izstrādā tirgus regulācijas, lai panāktu savam uzņēmumam izdevīga lēmuma vai likuma pieņemšanu." Kā vidējais indekss šajā jomā pieņemti 24 punkti, Latvija novērtēta ar 40 punktiem un ieņem 4.vietu, faktiski, blakus Ukrainai (44 punkti), Moldovai (43) un Azerbaidžanai (41 punkts). Vidējo līmeni vēl pārsniedz Krievija, Gruzija un Bulgārija. Pēc pētījuma rezultātiem Lietuvā un Igaunijā šis indekss ir gandrīz trīs reizes zemāks (attiecīgi- 15 un 14 punkti) nekā minētajām 1.grupas valstīm. Šādām kardinālām atšķirībām, kaut cik pazīstot reālos apstākļus un pat ļoti gribot, grūti noticēt, bet pamatojums, kā jau vairākkārt minēts, nav pieejams.

Tātad vai nu stāvoklis Latvijā novērtēts pārāk kritiski, vai divainā kārtā optimizēts attiecībā uz mūsu kaimiņvalstīm. Vislabākais stāvoklis šajā jomā fiksēts Armēnijā (10) un Slovēnijā (8 punkti).

Politisko partiju finansēšana Latvijā tiek vērtēta tikpat nelabvēlīgi- 35 punkti un 4.vieta, šoreiz aiz Bulgārijas, Moldovas un Azerbaidžanas. Vidējais indekss- 20 punkti, maksimālais- 42.

Igaunijā (17 punkti) un Lietuvā (13 punkti) atkal 2-3 reizes mazāk. Vispozitīvāk politisko partiju ietekme aprēķināta Ungārijā (4) un Armēnijā (1), bet šaubas par objektivitāti pastiprina Kazahstanas un Čehijas vienāda vērtējums (pa 6 punkti- un tātad 5 reizes labāks nekā Latvijai).

Krimināltiesas un Saimnieciskās tiesas (!?) ietekme Latvijā novērtēta ar 21 un 26 punktiem- tikai nedaudz augstāk par vidējo līmeni (18 un 20 punkti)- apmēram tāpat kā Kirgizstanā, Krievijā, Albānijā un Slovēnijā. Lietuva (11, 14 punkti) un Igaunija (8 punkti) atkal novērtētas 2- 3 reizes labvēlīgāk nekā mūsu valsts. Negatīvākais vērtējums (44 un 40 punkti) piešķirts Azerbaidžanai, bet vismazāk (gandrīz 4- 5 reizes mazāk nekā Latvijā) valsts nozagšana/ sagrābšana tiesu darbībā saskaņā ar pētījuma rezultātiem izpaužoties Ungārijā, Armēnijā un pat Slovēnijā (5- 6 punkti).

Centrālās bankas ietekme uz ārzemju firmu darbību

Latvijā pētījumā novērtēta vispozitīvāk- tikai ar 8 punktiem. Tātad, Latvijas banka vismazāk piedalās valsts nozagšanā gan salīdzinot, piemēram, ar Kirgizstanu (59), Krieviju (47), 12 citām valstīm un vidējo indeksu (25 punkti), gan visiem citiem tabulā iekļautajiem firmu ietekmēšanas veidiem. Lietuvas un Igaunijas novērtējums ir līdzīgs, bet vēl labāks- tikai Polijai (6) un brīnumzemei Slovēnijai- 4 punkti.

Prezidenta dekrētu ietekme Latvijā novērtēta visnegatīvāk, salīdzinot ar pārējām valstīm (49 punkti) un liek, ja ne pilnīgi apšaubīt visa pētījuma kvalitāti, tad vismaz domāt par acīmredzamu nevērību pret raksturoto valstu iekārtas īpatnībām. Pavisam grūti saprast, kā prezidenta *dekrēti* parlamentārā republikā un konkrēti- Latvijā visvairāk varētu negatīvi ietekmēt aptaujāto firmu darbību. Pārsteidzošā kārtā pētnieki konstatējuši, ka mūsu valsts šajā jomā apsteidz Azerbaidžanu (48 punkti), Ukrainu (37), Krieviju (32 punkti), bet Igauniju un Lietuvu pat veselas 7 reizes, nemaz nerunājot par Slovēniju, kurai piešķirti tikai 5 punkti.

Kopējais valsts sagrābšanas indekss ir aprēķināts vidēji aritmētiski un pēc to veidojošo parametru apskates vairs nepārsteidz. Latvija ar 30 punktiem ir ierindota starp visnelabvēlīgāk situētajām valstīm tūlīt aiz Azerbaidžanas (41 punkts), Moldovas, Krievijas un Ukrainas, joprojām 4 reizes labāks stāvoklis ir Lietuvā un Igaunijā (attiecīgi- 11 un 10 punkti), vismazāk valsts ir sagrābta Armēnijā, Slovēnijā un Ungārijā (katrai piešķirti tikai 7 punkti).

MINIMĀLIE SECINĀJUMI

Latvijas vērtējums uzskatāms par visai nelabvēlīgu, var būt pat par vissliktāko. Pētījuma rezultāti to faktiski gandrīz iekļauj daudz lielāku valstu grupā ar it kā tikpat smagu situāciju *valsts nozagšanas* jomā. Bet jāievēro, ka tās, varbūt izņemot tikai Moldāviju, ir daudz bagātākas dabas resursu un iedzīvotāju skaita ziņā, tāpēc saimnieciskie ieguvumi potenciālo investoru acīs var kompensēt ar korupciju vai valsts nozagšanu saistītos papildus izdevumus.

Savukārt Lietuva un Igaunija, kuru tautsaimniecības resursi un attīstības līmenis arī nav pat salīdzināmi, piemēram,

ar Kazahstanas dabas bagātībām vai Ungārijas, Polijas un Čehijas ražošanas līmeni, un nav labāki kā Latvijai, vismaz pētījuma aspektā ir ieguvušas kopēju pozitīvu vērtējumu. Ja Pasaules banka šā pētījuma rezultātus uzskatīs par pamatotiem un izplatīs, bez datu pārbaudes un kaut vai daļēja atspēkojuma no Latvijas puses, sekas mūsu tautsaimniecības attīstībai var būt ļoti smagas.

Vērtēt šāda nozīmīga pētījuma aprēķinu pamatotību pēc, iespējams, neprecīzas publikācijas ir visai grūti. Protams, iespējams nekvalitatīvs tulkojums, neadekvāts atreferējums utt. Atliek cerēt, ka tiem, kam svarīgs Pasaules bankas viedoklis, ir pieejama pilnvērtīga informācija par *dažādu valsts sagrašanās veidu ietekmi uz uzņēmējdarbību Latvijā*.

Guntars Krasts,

7. Saeimas deputāts

Nesenais **Pasaules bankas ekspertu pētījums** par korupcijas līmeni Austrumeiropas valstīs parādīja, ka augstāko varas atzaru korupcijas, jeb "valsts nozagšanas" līmenis Latvijā būtiski izceļas, diemžēl negatīvi, uz citu šī reģiona valstu fona, kas manā skatījumā ir nopietni uztverams.

Tie vairs nav atsevišķu cilvēku izdomājumi vai prātojumi, kurus var ņemt un var neņemt vērā, tas ir solīds pētījums, un, manuprāt, tā nozīmi mēs pilnībā vēl neesam izpratuši, par ko liecina arī Kriminoloģijas centra direktora Vilka k-ga vērtējumi.

Atceros savus premjerēšanas laikus, kad sadarbībā ar Pasaules banku uzsākām **Korupcijas apkarošanas programmas** izstrādi un ieviešanu. Tika pieaicināti vairāki ārvalstu eksperti, starp tiem arī DeSpevilles kungs, kurš veiksmīgi bija darbojies korupcijas apkarošanā Honkongā.

Nu jau labu laiku mums ir šī programma, darbojas institūcijas tās ieviešanai, taču, kā rāda prakse, korupcijas apkarošanā pēdējā laikā, manuprāt, esam pat slīdējuši atpakaļ.

Tolaik arī ar ārvalstu ekspertu atbalstu un faktiski ar visu Latvijas tiesībsargājošo institūciju līdzdalību tika izstrādāta **Valsts noziedzības novēršanas programma**.

Šī programma balstījās uz dažādās pasaules valstīs pārbaudītu praksi un tās ieviešana nebija dārga, gluži vienkārši, tā prasīja veikt konkrētus pasākumus noteiktās jomās un noteiktā laikā.

Pēc manas premjerēšanas beigām šī programma ir tik dziļi nogrūsta atbildīgo institūciju plauktos, ka to vairs nevar pat sameklēt - šķiet, labās starptautiski pārbaudītās programmas mūsu valstī vienkārši nedarbojas ...

Tā kā korupcijas galvenais dzinulis ir tieksme pēc materiāliem labumiem, kas ir valsts un sabiedrības rīcībā, tad tā vispirms jāmeklē tajās jomās, kur ir iespējas tiem piekļūt.

Šī joma bija un arī šodien ir privatizācija.

Privatizācijas process var kalpot kā paraugs "valsts nozagšanas" ietekmei uz ekonomiskajiem procesiem, politikas un ekonomikas saaugšanai tādās formās, kas atražo un nostiprina šo "valsts nozagšanas" modeli.

Korupcijas negatīvās ietekmes rezultātā **netika sasniegts neviens no privatizācijas sākotnējiem uzdevumiem.**

1. Pieļaujot valsts īpašumu nonākšanu nevis efektīvāko un perspektīvāk domājošu apsaimniekotāju, bet gan privatizatoriem tuvāk stāvošu un "tuvāk domājošu" personu rokās, iepriekšējās sistēmas laikā radītā **materiāli-tehniskā bāze (ražotnes, iekārtas) netika maksimāli efektīvi transformētas tirgus saimniecībā**, radās zudumi, pārrāvums, kas Latvijā bija ievērojami dziļāks nekā Baltijas kaimiņvalstīs, kas tirgus sistēmas ieviešanu sāka pat sliktākā pozīcijā nekā Latvija.

2. Viens no svarīgākajiem privatizācijas uzdevumiem bija **atsijāt aktīvākos un stratēģiskāk domājošos privātuzņēmējus**, kas spētu uz privātās iniciatīvas pamatiem mūsu tautsaimniecību, rūpniecību pacelt jaunā kvalitātē.

Lai gan privatizācija rūpniecībā jau beigusies, pašreizējā rūpniecības un Latvijas eksporta struktūra rāda, ka kvalitatīvs lēciens nav noticis, gluži pretēji, notikusi rūpniecības un kopējās eksporta struktūras degradācija.

Latvijas eksportā gadu no gada pieaug zemas pievienotās vērtības, izejvielu produkta - kokmateriālu īpatsvars, kurš tagad jau sasniedz 40% no visa eksporta un 54% no eksporta uz mūsu galveno tirgu - Eiropas savienību.

Šajā sakarā **der paskatīties uz Igauniju, kur gadu no gada pieaug mašīnbūves produkcijas eksports**, kas tagad jau sastāda ap 40% no igauņu eksporta, mums - ap 6%, samazinoties ik gadus.

Vērtības izteiksmē Igaunijas mašīnbūves eksports 10 reizes pārsniedz Latvijas rādītāju!

Tā kā pretendentu atlases procedūra privatizācijā balstījās vairāk uz piederību vienai vai otrai paņģņu grupai, nevis uz objektīviem vērtēšanas kritērijiem, privatizācija nekļuva par to sietu, kurā paliktu tikai efektīvākie, stratēģiski domājošie

un darbojošies uzņēmēji.

3. Vēl viens mērķis privatizācijas procesā bija no īpašumu pārdošanas valstij **iegūt līdzekļus uzņēmējdarbības attīstībai**, ievērojot to, ka viss privatizējamais valsts īpašums bija vērtējams ap 3 miljardiem latu.

Taču aizvadīto sešu privatizācijas gadu laikā kopumā tika iegūti tikai ap 100 miljoniem latu, kas, kā mēs redzam pēc nesen notikušās mobilo sakaru kompānijas "Baltcom" pārdošanas, ir nesamērojami maz pat salīdzinot ar viena, strādājoša uzņēmuma vērtību!

Ja uzņēmumi nopirkti par tik zemu cenu, kāda vispār motivācija uzsākt ražošanu, domāt par to, ko ražot, kur pārdot, riskēt? Ja var vienkārši pārdot labākās iekārtas, iznomāt ražošanas korpusus kāda lielveikala noliktavai, samaksāt visas nepieciešamās "komisijas" maksas un vēl labi nopelnīt.

4. Vēl viens privatizācijas instruments - **sertifikāti**. Diemžēl sertifikātu pieprasījums un piedāvātais īpašums nebija sabalansēts un sertifikātu tirgus cena kritās vairāk nekā 15 reizes no to nominālvērtības. **Tā kā privatizācijas procedūra ļāva par tiem iegādāties valsts īpašumu pēc to nominālvērtības, ar šī "sociālā taisnīguma instrumenta" palīdzību tika radīts Latvijas jaunkapitālistu slānis, kuri ieguva milzu īpašumus ieguldot smiekla naudu. Visu izšķīra iespējas piekļūt privatizējamajiem objektiem.**

Privatizācijas neatkarīgākai norisei tika izveidota īpaša institūcija - Privatizācijas aģentūra, kura tiešām veiksmīgi kļuva neatkarīga no valsts, taču atkarīga no tai tuvu stāvošu cilvēku interesēm.

Privatizācijas neveiksmju sekas ir ne tikai degradētā Latvijas rūpniecības un valsts eksporta struktūra, zemā aktivitāte mazo un vidējo uzņēmumu sektorā, kam trūkst pasūtītāju - veiksmīgi strādājošo lielo kompāniju.

Krievijas krīze un tās sekas Latvijas tautsaimniecībā parādīja šīs privatizācijas gaitā izveidotās rūpniecības struktūras zemo kvalitāti. Lai arī tolaik, vēl 1997. un 1998.gadā, būdams Ekonomikas ministrs un vēlāk premjers, kritizēju Privatizācijas aģentūru, visāunākajā sapnī neredzēju tik graujošus privatizācijas rezultātus.

Neveiksmes Latvijas ekonomikas reālajā sektorā atstāj sekas arī sociālajā jomā.

Strādājošo reālā darba samaksa Latvijā 1999.gadā bija palikusi 1994.gada līmenī!

Pēc nesen publicētiem datiem, pašreiz ienākumi uz vienu iedzīvotāju dolāru izteiksmē Igaunijā ir gandrīz divas reizes lielāki nekā Latvijā.

Latvijā nav izveidojies vidusslānis - ekonomiskās un politiskās stabilitātes pamats sabiedrībā.

Privatizācijas gaitā tikai nostiprinājušies daži šim procesam tuvu stāvoši ekonomiskie grupējumi, kas nosaka vispārējo korupcijas klimatu valstī.

Tie ietekmē masu informācijas līdzekļus un izveidojuši mehānismus kā piekļūt vai saplūst ar valsts politisko varu.

Šis apstāklis, **diemžēl, izgaisina arī cerības, ka šo grupējumu vara, šī "valsts nozagšana", beigsies līdz ar privatizācijas beigām.**

No valsts vēl būs ko paņemt - valsts pasūtījumus, izdevīgus likumus un normatīvos aktus, kredītu garantijas un daudz ko citu.

Kā rāda pasaules pieredze, no šāda līmeņa korupcijas - "valsts nozagšanas" nav iespējams atbrīvoties ātri un nesāpīgi.

Attīrīšanās no korupcijas ir sāpīgs process, ko, ievērojot tās ietekmi uz visām ekonomiskās un politiskās dzīves jomām, pavada spēcīgi satricinājumi un krīzes.

Tā, piemēram, Dienvidkoreja atbrīvojas no "radu kapitālisma" modeļa tikai pēc postošās ekonomiskās krīzes.

Savukārt, vairākās Latīņamerikas valstīs korupcijas postošā ietekme turpinās jau gadu desmitiem ilgi un mēģinājumi to apkarot, bez ārēju spēku palīdzības, regulāri cieš neveiksmi.

Arī Latvijā pirmajā atgūtās neatkarības desmitgadē bija šādi krīzes momenti, kas uzskatāmi nodemonstrēja valsts varas un ekonomisko grupējumu simbiozes postošo raksturu.

Kā "pirmā vilņa" spilgtākais pārstāvis, manuprāt, minama firma SWH (*lūdzu nejaukt ar visai populāro radiostaciju, kam ar šeit minēto vairs nav nekāda sakara!!!*), kas, izmantojot savus politiskos sakarus mēģināja pārņemt savās rokās

būtiskākās Latvijas ekonomikas nozares jau privatizācijas sākumposmā vai pat pirms tās, vēl valsts uzņēmumu formā. Un politiķi ticēja vai izlikās, ka tic šāda veidojuma dzīvotspējai. Šis mēģinājums izveidot koncernu, kas kontrolētu visu - sākot no naftas tranzīta beidzot ar informācijas tehnoloģijām cieta neveiksmi, atstājot sagrautu ražošanu.

Otrā krīze saistāma ar "Banku Baltija", mēģinājumu ar kredītu un to garantiju palīdzību pakļaut savai ietekmei perspektīvākos Latvijas uzņēmumus. Arī tas izgāzās, diemžēl radot sāpīgas sekas simtiem tūkstošiem Latvijas iedzīvotāju - šīs bankas noguldītājiem, kuru uzticība šai bankai lielā mērā balstījās uz valsts varas klusējošo atbalstu šai acīmredzamajai finansu piramīdai. Valsts attīstība sekojošās *Bankas Baltija* un līdzīgu piramīdshēmu krīzes rezultātā tika būtiski aizkavēta.

Pēc šī neveiksmīgā mēģinājuma Latvijas tautsaimniecībā sākās jauni procesi - "aktīvā privatizācijas fāze" ar deklarēto mērķi - katru dienu privatizēsīm vismaz vienu uzņēmumu, vispirms tempu, kvalitāti - pēc tam, par ko jau runāju iepriekš.

Šajos procesos ekonomiskie grupējumi ciešāk sakļāvušies ar politikas noteicējiem vai kļuvuši par tādiem paši. Ciešot neveiksmes ekonomiskajā laukā, tiek saglabāts "politiskais gals", un otrādi.

Tā kā korupcija "valsts nozagšanas" formā ir spējusi piekļūt valsts varas augstākajām svirām, pastāv pamatotas bažas, ka tikai ar iekšējiem spēkiem vien mēs no šīs slimības neizārstēsimies, jo kur ir garantija, ka kāds, kam pēc amata būtu mūs "jāārstē", šīm pretkorupcijas zālēm nepieber klāt kaut ko neitralizējošu?

Kur ir izeja no šī apburtā loka?

Mums, protams, jāturpina īstenot pretkorupcijas programmu, Pasaules bankas ieteikumus - palielināt sabiedrības līdzdalību valsts pārvaldes procesā, nostiprināt varas atzaru neatkarību, veidot pārskatāmu politisko partiju finansēšanu, palielināt privātā sektora pārstāvības organizāciju lomu, u.c.

Diemžēl, pašreizējā valsts ekonomiskā drošība un no tās izrietošā sociālā, un, sekojoši, arī politiskā drošība ir gaužām trausla.

Mums jāizvēlas tāda sistēma kā pretkorupcijas cīņas garants, kas pati nav pakļauta mūsu iekšējo korupcijas spēku ietekmei, kas ir prognozējama, kur darbojas pašattīrīšanās mehānismi pret šo negatīvo parādību, un, kur Latvija kā lielākas struktūras elements būtu pakļauta šīs sistēmas nosacījumiem.

Es, protams, runāju par Eiropas savienību.

Lai arī Eiropas savienība nav brīva no korupcijas parādībām, tomēr tā ir izstrādājis visai efektīvus attīrošos mehānismus, gan nacionālo valstu, gan Savienības līmenī, nepieļaujot korupcijai izaugt līdz tādai robežai, kad tā būtiski sāktu apdraudēt valstu sociālo un ekonomisko attīstību.

Tādēļ integrācijas process un Eiropas institūciju atbalsts tajā, manuprāt, ir šobrīd iedarbīgākais antikoruptions cīņas instruments.

Arī **ekonomiskās izaugsmes impulss**, ko dod iekļaušanās Eiropas savienības tirgū, iedzīvotāju dzīves līmeņa un līdz ar to arī sociālās pašapziņas pieaugums būs faktori, kas mazinās pašreiz ietekmīgo ekonomiski-politisko grupējumu varu.

Mēs nevaram šobrīd aizbildināties ar vārdiem, ka korupcija ir visās valstīs un ka pilnībā izskaust to nav iespējams. Latvijā tās līmenis saglabājas draudoši augsts, pastāvīgi apdraudot valsts ekonomisko drošību un, sekojoši, arī valsts politisko drošību.

To var salīdzināt ar dārznieku, kurš tīkojot pēc āboliem, nozāgē pašu ābeli.

Viktors Puriņš, **Latvijas Būvnieku asociācijas prezidents**

Cienījamās dāmas un kungi!

Domubiedri!

Pasaulē būvniecībā arī ir izplatīta korupcija un atsevišķās valstīs tā sasniedz lielus apmērus, pat $\frac{1}{4}$ no būvniecības apjoma, kuru veic par valsts līdzekļiem. Bet -mēs nedzīvojam Āfrikā.

Korupcija būvniecībā arī šodien ir izplatīta attīstītajās valstīs ar labi sakārtotu likumdošanu, erudītiem speciālistiem un gudriem pasūtītājiem. Būvniecības tirgus Latvijā strauji pieaug un mēs, būvniecības kompleksā arī daudz ko jaunu apgūstam, bet bieži katrs savā izpratnē un vēlamā virzienā.

Konkursi par valsts un pašvaldību līdzekļiem

Parasti pasūtītājs pats izstrādā konkursa nolikumu, kuru apstiprina iestādes vadītājs vai ar rīkojumu nozīmēta amatpersona. Lielākoties konkursa nolikumā jau iestrādā uzvarētāja firmai vēlamos kritērijus un to īpatsvarus.

Piemēram, pie 100 punktu sistēmas:

- sadarbība ar pasūtītāju 4 gadus, tad līdz 4 punktiem,
- būvdarbu kvalitāte no 0 līdz 10 punktiem,
- priekšapmaksas lielums no 0 līdz 10 punktiem,
- licences esamība līdz 15 punktiem,
- zemākā cena 20 punkti, u.t.t.

Pie tādiem kritērijiem komisijas locekļi nobalsos, kā komisijas priekšsēdētājs iepriekš pateiks saviem padotajiem, jo konkursa komisijā saskaņā ar MK noteikumiem Nr.98 no 18/03/1997 jābūt vismaz 5 cilvēkiem, no kuriem viens ir VARAM pilnvarota persona, bet pārējie ir šīs iestādes darbinieki. Tie ir slimnīcā ārsti, medmāsas, grāmatvedis, jurists. Padomēs, domēs – attiecīgie ierēdņi, arī tur strādājošie būvinženieri. Skolās – direktors vai viņa vietnieks, saimniecības pārzinis, skolotājs, u.tml..

Bieži kā komisijas loceklis ir iekļauts arī projektētājs, kurš šo objektu ir projektējis un ar kuru ir noslēgts līgums par projektēšanas darbiem, viņš varētu būt kā pieaicināta persona. Faktiski neatkarīgais ir tikai viens būvinženieris, ko pilnvaro VARAM un pie tam vēl par to viņam bieži arī nemaksā par šo darbu.

Komisijas sastāvs jau liecina par balsojuma rezultātu.

Tehniskā dokumentācija

Lielākoties pasūtītājs, it kā lai ietaupītu naudu, pirms uzsāk projektēšanu, neveic izpēti gruntij restaurācijas darbiem, vai tehniskā apsekošana un diagnostika, tas ļauj būvniecības laikā veidot papildus tāmes. Uzdevums projektēšanai jāsastāda ļoti rūpīgi, lai pēc tam, veicot būvdarbus, nevajadzētu veikt veselu virkni papildus darbus, kas objektu izmaksas var stipri palielināt.

Projektos tikai divos vai trijos gadījumos Latvijā ir pilnīgi izstrādātas tehniskās specifikācijas, kurās ir uzrādīts, kādām prasībām jāatbilst flīzēm, parketam, u.t.t., to izmēriem, cietībai, salizturībai u.c. rādītājiem un to iestrādāšanas tehnoloģijām. Tad tas neļautu dempingotājiem ar pasūtītāju uzpūst būvizmaksas.

Būvprojomi ir jāpiestāda uz konkursu arī elektroniskā formā ekselī, lai izslēgtu iespēju katram konkursantam variēt ar apjomiem un izslēgtu reizinājuma un saskaitīšanas kļūdas vajadzīgā virzienā.

Dempings

Lai tiktu pie būvdarbu izpildes, daudzi būvuzņēmēji nosola nereāli zemas cenas, par kurām nevar uzbūvēt ēku vai to renovēt pilnā apjomā, labā kvalitātē, samaksāt algas pilnā apjomā, nomaksāt visus nodokļus, radīt peļņu uzņēmuma attīstībai, apmācīt speciālistus, iegādāties instrumentus un iekārtas. Viņš ir nopiests uz ceļiem, no viņa aizies strādnieki.

Ko dara uzņēmējs – ir spiests pielietot lētākus materiālus, kur iespējams, samazināt apjomus, samaksā minimālo algu saviem darbiniekiem, atrod kopā ar pasūtītāju papildus darbus, it sevišķi segtos, par labām cenām. Tālāk atmazgā naudu, samaksā konvertos vajadzīgajam cilvēkam un strādniekiem, nomaksā minimālos nodokļus, nodarbina ārvalstu

viesstrādniekus bez darba atļaujām. Kas no tā cieš – valsts un objekta kvalitāte.

Priekšlikumi

Aizliegt konkursa nolikumus izstrādāt pašiem pasūtītājam pašam. To vajadzētu veikt konsultatīvām firmām. Piemēram, Somijā tādas ir 234, pie mums, diemžēl, ir tikai kādas desmit.

Konkursa komisijā ir jābūt 51% dažādu specialitāšu sertificētu profesionālu būvinženieru, kuriem par piedalīšanos konkursa komisiju sēdēs un pretendentu izvērtēšanā jāsaņem apmaks.

Jāpilnveido projekta dokumentācijas sastāvs un tā kvalitāte.

Jāuzlabo būvuzraudzības atbildība, kas nepieļautu nekvalitatīvu materiālu pielietošanu, būvdarbu apjomu palielināšanu, būvdarbu tehnoloģijas neievērošanu. Būvuzraudzību būtu jāveic juridiskām personām un apmaksas lielumam jābūt vismaz 5% no būvizmaksām.

Domāju, ka šie pasākumi ievērojami samazinātu korupcijas apjomus būvniecībā.

Paldies par uzmanību.

IV daļa

Pretkorupcijas programma 2000. Vai korupcija ir uzveicama?

Latvijā ir raksturīga tendence uzveikt korupciju, kas ir raksturīga arī citām valstīm. Korupcija ir uzveicama, ja ir izveidota efektīva tiesiskā sistēma, kas nodrošina tās izpildi.

Darījumi

Latvijā ir raksturīga tendence uzveikt korupciju, kas ir raksturīga arī citām valstīm. Korupcija ir uzveicama, ja ir izveidota efektīva tiesiskā sistēma, kas nodrošina tās izpildi.

Korupcija ir raksturīga tendence uzveikt korupciju, kas ir raksturīga arī citām valstīm. Korupcija ir uzveicama, ja ir izveidota efektīva tiesiskā sistēma, kas nodrošina tās izpildi.

Mareks Segliņš, *LR Iekšlietu ministrs*

“Bet vai tad tiešām noziegumi un nelaimes ir nepieciešamas? – vaicā Voltērs un pats meklē atbildi – “nejaušības nemaz nav, viss ir pārbaudījums, sods vai atalgojums...” Savukārt Mišels de Monteņs, savās esejās prātojot par varas vīru tikumiem, raksta, ka “katram ir nepatīkami, ja viņu izseko un kontrolē, bet viņi tiek izsekoti pat stājā un domāšanā, jo visa tauta domā, ka tai ir likumīgas tiesības spriest par to un interesēties par to, nemaz jau nerunāsim par to, ka traipi liekas lielāki, ja tie atrodas uz labi redzamas un apgaismotas virsmas”.

“Lai Latvijā uzveiktu korupciju, nepieciešams panākt sabiedrības attieksmes maiņu” - 7.novembrī, tiekoties ar Kurzemes un Zemgales novadu žurnālistiem, sacīja Valsts prezidente Vaira Vīķe-Freiberga. Es piekritu prezidentes teiktajam, ka “mums visiem jāpiedalās pārmaiņu laikā”, bet neesmu tik optimistisks, ka Latvijā varētu uzveikt korupciju un šo optimismu slāpē gūtā pieredze un informācija, kas gūta, strādājot iekšlietu ministra amatā.

Domāju, ka latentā noziedzība korupcijas sfērā ir visaugstākā, pieļauju, ka līdz iztiesāšanai nonāk mazāk nekā desmit procenti no faktiski izdarītajiem noziegumiem šajā sfērā, operatīvā līmenī mums varētu būt informācija vēl par kādiem divdesmit procentiem, bet visi pārējie paliek uz to personu sirdsapziņas, kas ir labprātīgi vienojušās un klusē par notikušo. Bet, ja nav iesnieguma, juridiski nav arī cietušā un nav arī nozieguma. Kaut gan mēs visi labi zinām, ka ir, un to pieņemam gandrīz vai par normu.

Gandrīz vai gribas runāt par korupciju kā par atsevišķu Latvijas biznesa formu, kur veikli darboņi un ierēdņi no dažādām mūsu valsts iestādēm desmit gados paspējuši gūt “varenu” pieredzi, realizējot visneiedomājāmākās shēmas, lai

slēptu savus nodarījumus sabiedrībai. Un tieši tāpēc šis faktiskais korupcijas traips uz mūsu sabiedrības drēbēm ir krietni mazāks nekā patiesībā, jo pati korupcija, koruptīvā domāšana jau ir laidusi plašas metastāzes sabiedrības apziņā, to deformējot un pakļaujot savai kārtībai.

Cik dziļas ir korupcijas saknes? Atbildi uz šo jautājumu var rast piemēros, ko minēšu saistībā ar Iekšlietu ministrijas operatīvo dienestu darbu šā gada desmit mēnešos.

Organizētās noziedzības un korupcijas apkarošanas birojā ierosināto krimināllietu analīze rāda, ka pamatā kukuļņemšanas subjekti bijuši dažādu valsts administratīvās pārvaldes un citu institūciju amatpersonas, kas strādājušas namu pārvaldēs, pašvaldībās, kredītiestādēs, policijā, prokuratūrā, ieņēmumu dienestā, nodokļu inspekcijā, muitā, tiesā.

Piemēram, šā gada 30.janvārī tika ierosināta krimināllieta pēc Krimināllikuma 320.panta 3.daļas par kukuļņemšanu, kas saistīta ar kukuļa izspiešanu grupā pēc iepriekšējas vienošanās. Ogrē, Mālkalnes prospektā Latvijas Kriminālprocesuālā kodeksa 120.panta kārtībā tika aizturēts:

- pašvaldības policijas darbinieks Ainis Bleija,
- pašvaldības policijas darbinieks Māris Putniņš,
- bijušais pašvaldības policijas darbinieks Pēteris Valdmanis,
- un Uldis Klētnieks.

Ogres rajona pašvaldības policijas priekšniekam Laimonim Blašķim par valsts amatpersonas bezdarbību tika piemērots drošības līdzeklis – paraksts par dzīves vietas nemainīšanu.

Darba gaitā ar aizturētajiem, kukuļa izspiešanas fakts neapstiprinājās, taču pierādījās dienesta stāvokļa ļaunprātīga izmantošana, jo pašvaldības policijas darbinieki, pastāvot aizdomām par nelikumīgu alkohola tirdzniecību, vairākās adresēs iesūtīja personas, lai veiktu alkohola pirkumu. Pēc tam šī persona zvanīja pašvaldības policijai, kas, savukārt, ielauzās dzīvoklī un nelikumīgi pieprasīja soda naudu 50-100 latus, iekasējot to uz vietas, kaut gan vienpusīgi sodīt ar naudas sodu ir tiesības tikai līdz 20 latiem. Turklāt netika sastādīts

administratīvais protokols.

Izmeklēšanas laikā tika noskaidroti gadījumi, kad cietušie bija aizvesti uz meža masīvu, kur tika fiziski ietekmēti. Par šiem faktiem tika aizturēti un arestēti bijušie pašvaldības policijas darbinieki Vladimirs Rišē, Māris Muižnieks, Kaspars Veckaktiņš.

Pēc dzīvokļa pārmeklēšanas, kas izpaudās kā nesankcionēta kratīšana, parasti tika atsavināts tur atrastais alkohols, to nenoformējot likumā noteiktajā kārtībā un nefiksējot arī tā iznīcināšanu.

Krimināllieta ar papildus epizodēm tika nosūtīta prokuratūrai kriminālvajāšanas uzsākšanai.

Šā gada 8.martā tika saņemts iesniegums no kādas pilsones, ka par īres termiņa pagarināšanu telpām Rīgā, Ģertrūdes ielā, personas ar uzvārdu Spirins un Jansone no viņas prasa kukuli 7000 ASV dolāru apmērā, ko viņi it kā solijās tālāk nodot amatpersonām Latgales priekšpilsētas pašvaldībā. Pārrunu rezultātā Spirins piekrita saņemt pusi no pieprasītās summas, bet otru pusi saņemt pēc lēmuma pieņemšanas. Tikšanās laikā, uz kuru ieradās Spirins, iesniedzēja viņam atdeva 3500 dolārus, tūlīt pēc tam Spirinu aizturēja un tika ierosināta krimināllieta. Izmeklēšanas gaitā Spirins nenosauca amatpersonas, kurām it kā bija jāatdod saņemtais kukulis. Lieta tika nosūtīta Latgales priekšpilsētas prokuratūrai kriminālvajāšanas uzsākšanai.

21.augustā Organizētās noziedzības un korupcijas apkarošanas birojā ar iesniegumu vērsās Imigrācijas policijas pārvaldes darbinieks, paskaidrojot, ka Igaunijas celtniecības firmas pārstāvis viņam gatavojas dot kukuli – 500 latus, jo firmas darbiniekam nav darba atļaujas Latvijā. Par šā nozieguma izdarīšanu tika aizturēti un arestēti divi Igaunijas pilsoņi.

26.augustā Organizētās noziedzības un korupcijas apkarošanas darbinieki, sadarbībā ar Drošības policijas vienību "Omega", veica operatīvos meklēšanas pasākumus par trīs policijas darbinieku dienesta stāvokļa ļaunprātīgu izmantošanu un kukuļņemšanu.

Policijas patruļdienesta darbinieki uz Jelgavas-Rīgas

šosejas apstādināja automašīnu par it kā satiksmes noteikumu pārkāpšanu, izsakot draudus autovadītājam, ka viņš pa šo šoseju vairs nebraukšot nekad un par ķīlu paņēma medicīnisko izziņu, ko atpakaļ saņemt vadītājs varēs vien tad, ja samaksās 100 latus. Par šā nozieguma izdarīšanu tika aizturēti policijas patruļdienesta darbinieki Papatde, Tkačovs un Gubenko. Šīm personām ir pierādītas 3 kukuļņemšanas un 1 kukuļņemšanas mēģinājuma fakts. Krimināllieta nosūtīta Rīgas Tiesu apgabala prokuratūrai.

Šā gada 7.septembrī Organizētās noziedzības un korupcijas apkarošanas biroja darbinieki par kukuļa piesavināšanos 5000 ASV dolāru apmērā, aizturēja un arestēja vīrieti ar uzvārdu Puzko, kurš uzdevies par Organizētās noziedzības un korupcijas apkarošanas biroja virsnieku un par pakalpojumu sniegšanu, proti – reketieru atrašanu, kas kādai personai izspieduši 10 000 dolārus, pieprasījis atlīdzību. Ierosināta krimināllieta, notiek izmeklēšana.

Veicot pasākumus krimināllietā, kas ierosināta šā gada 7.oktobrī pēc Krimināllikuma 165.panta 1.daļas par sutenerismu un kuras ietvaros tika arestēts Jānis Sneibis, noskaidrots, ka Valsts policijas Galvenās kriminālpolicijas pārvaldes Narkotiku apkarošanas biroja sevišķi svarīgu lietu inspektors policijas kapteinis pārkāpis dienesta zvērestu. Šis policists ilgstoši nodrošinājis kriminālās aprindas ar informāciju par situāciju Liepājas policijā un Narkotiku apkarošanas birojā, Organizētās noziedzības un korupcijas apkarošanas biroja reģionālajās nodaļās, kā arī par plānotajiem un veicamajiem operatīvajiem pasākumiem. Par to visu, protams, saņēmis zināmu atalgojumu. Turklāt šis, nu jau bijušais policijas inspektors, izmantojis Liepājas intīmkлуба "Afrodīte" prostitūtu bezmaksas pakalpojumus.

Šai lietā iesaistītie policijas darbinieki par dienesta stāvokļa ļaunprātīgu izmantošanu tika aizturēti un arestēti šā gada 23.oktobrī. Ierosināta krimināllieta, izmeklēšana turpinās.

Ne mazāk spilgtus piemērus par noziedzīgiem nodarījumiem, ko izdarījušas valsts amatpersonas, varētu pieminēt saistībā ar krimināllietām, kas ierosinātas Drošības policijā šopavasār izveidotajā Operatīvo iestāžu nodaļā. Šais

lietās kukuļu apjoms svārstās no dažiem desmitiem līdz 55 tūkstošiem latu. Taču pats galvenais – ka visos šajos gadījumos ir bijuši konkrēti iesniedzēji, kuri nav baidījušies atnākt uz policiju un ziņot par noziegumu, vai arī ir zvanījuši anonīmi, sniedzot izmeklēšanai noderīgas ziņas par dažādiem korupcijas faktiem.

Kopumā vērtējot, Iekšlietu ministrija, tās iestādes, aktīvi ir iesaistījušās Korupcijas novēršanas programmā paredzēto pasākumu izpildē. Izpildes gaitā tika realizēti vairāki pasākumi, iesaistoties starptautisko pretkorupcijas tīklu aktivitātēs. Lūk, pasākumi, kuros esam iesaistījušies kā dalībvalsts Baltijas jūras reģiona valstu Speciālajā komisijā organizētās noziedzības apkarošanā:

- starptautiskās operācijas “VIVAN”, “Green way”, “Escort”, “Gold finger”;
- Latvijas, Igaunijas un Krievijas robežsardzes, policijas, imigrācijas un muitas sadarbības sauszemes operācija “OAK”;
- sanāksme par speciāla INTERNETA kanāla izveidošanu drošas informācijas apmaiņai;
- starptautiskā operācija “Karina” zagto automašīnu atklāšanai;
- 2000 gada speciālo operāciju plānošanas sanāksme Lībekā;
- 2000.gada operatīvo aktivitāšu plānošanas sanāksme Klaipēdā;
- starptautiskās operācijas “Barjera – 2000” sagatavošana;
- starptautiskās robežšķērsošanas atzīmju rokasgrāmatas izstrāde, par ko atbild Latvijas Republika;
- starptautiskā operācija narkotiku kontrabandas apkarošanas jomā.

Kopīgi izstrādāts Latvijas, Igaunijas, Lietuvas un Somijas robežsargu, policijas un muitas dienestu starpvalstu līgums cīņai ar organizēto noziedzību.

Piedalījāmies Baltijas jūras reģiona valstu robežkontroles sadarbības konferences pasākumos:

- starptautiskās operācijās “Ķēdīte” un “Tīkls-2000”;
- starptautiskās mācībās “Aptveršana”.

Pilnveidojot valsts iestāžu, īpaši Valsts policijas, Valsts robežsardzes, pašvaldību policijas, Valsts ieņēmumu dienesta iesaistīšanu vienotās administratīvo pārkāpumu uzskaites veidošanā un izmantošanā, tiek gatavota vienota administratīvo pārkāpumu uzskaitē.

Nodrošinot personas datu aizsardzību, tiek ieviestas modernas tehnoloģijas informācijas sistēmu aizsardzībai pret nesankcionētu piekļušanu datu bāzēm, kā arī tiek veikts darbs, lai nodrošinātu noteiktas pieejamības pakāpes autorizētam personālam.

Lai pilnveidotu Valsts policijas Ekspertīžu centra Finanšu analīzes, audita un kontroles nodaļas darbu, ir papildus nepieciešamas 20 štata vietas ar attiecīgu finansiālu segumu. Pašlaik Ekspertīžu centra revidentu nodaļā ir 5 štatu vienības, nodaļa ir ļoti noslogota lielā darba apjoma dēļ. Piešķirot papildus štatu vienības, revidentu nodaļa bez revīzijām varētu veikt arī analīzes un kontroles funkcijas, kā arī reģionos izveidot darba grupas, kas attiecīgi veiktu revīzijas viena reģiona ietvaros.

Ar esošajām štata vienībām nepietiek, lai veiktu papildus pienākumus, kurus paredz Korupcijas novēršanas programma.

Tiesisko un operatīvo līdzekļu pilnveidošanas jomā kontrabandas apkarošanā, padziļinot kontrabandas ceļu un veidu izpēti, drošības policija, pildot "Valsts drošības iestāžu likumā" noteiktos uzdevumus, veic operatīvās darbības, lai apkarotu ekonomisko noziedzību, tās noziedzības izpausmes, kas apdraud valsts drošību.

Tiek veikta visu Drošības policijas struktūrvienību rīcībā esošās informācijas apkopošana un analīze. Pamatojoties uz to, iesniegti priekšlikumi valdībai par veicamajiem pasākumiem, lai efektīvāk realizētu kontrabandas apkarošanu.

Aktivizējot operatīvos pasākumus kontrabandas apkarošanā, radīti priekšnoteikumi nepārtrauktai informācijas apmaiņai starp Drošības policiju un Kontrabandas apkarošanas centru.

Valsts policijas Organizētās noziedzības un korupcijas apkarošanas birojs ir izstrādājis stratēģiju par noziegumiem, kas saistīti ar amatpersonu korumpētības atklāšanu. Atbilstoši

šai stratēģijai ir noteikti biroja uzdevumi un praktiskās rīcības virzieni.

Pilnvērtīgam korupcijas apkarošanas procesam ir nepieciešami speciālie prokurori un tiesneši, kas iekļautos specializētajā korupcijas apkarošanas sistēmā un tādējādi veicinātu korupcijas apkarošanu valstī.

Sadarbības uzlabošanai starptautiskajā līmenī šobrīd ir spēkā Latvijas Republikas valdības un ASV valdības līgums par savstarpējo tiesisko palīdzību krimināllietās. Līdzīga satura līgumi ir noslēgti arī ar Baltijas valstīm, Baltkrieviju, Krieviju, Moldovu, Poliju, Ukrainu un Uzbekistānu.

Līgumi sadarbībai organizētās noziedzības un terorisma apkarošanas jomā ir noslēgti ar Austriju, Baltkrieviju, Izraēlu, Krieviju, Slovākiju, Turciju, Ukrainu, Ungāriju, Uzbekistānu, Azerbaidžānu, Grieķiju, Horvātiju, Īriju, Itāliju, Moldovu, Portugāli, Rumāniju, Spāniju un Čehiju. Ar Zviedriju notiek praktiskā sadarbība uz savstarpējās vienošanās pamata.

Nodrošinot atklātību valsts pārvaldes iestāžu darbā un saikni ar iedzīvotājiem, ministrijas Preses un sabiedrisko attiecību departaments realizē atklātības principu un sadarbību ar citām ministrijām, savlaicīgi un operatīvi sniedz masu informācijas līdzekļiem ziņas par korupcijas faktiem gan Iekšlietu ministrijas sistēmā, gan citās valsts institūcijās.

Visa informācija par Iekšlietu ministrijas darbinieku izdarītajiem kriminālnoziedzumiem un disciplinārpārkāpumiem tiek apkopota ministrijas Galvenajā inspekcijā, kur tiek veikta datorizēta šo datu uzskaitē. Pamatojoties uz šiem materiāliem, ik ceturksni gadā tiek sagatavots pārskats par disciplinārpraksi iekšlietu iestādēs, kas tiek izplatīts masu informācijas līdzekļos.

Sadarbībā ar ministrijas Galveno inspekciju, tiek gatavota un masu saziņas līdzekļos izplatīta informācija par dienesta pārbaužu rezultātiem.

Analizējot kriminogēno situāciju valstī, jāatzīmē, ka šobrīd ir vērojama Krievijas organizētās noziedzības grupējumu ietekme un spiediens, cenšoties pārdalīt interešu sfēras.

Līdz ar organizētās noziedzības starptautisko mērogu paplašināšanos, Latvija arvien vairāk kļūst par narkotiku un

kontrabandas tranzītvalsti. Kontrabanda lielākoties saistīta ar korupciju amatpersonu vidū, ārzonu firmām, dokumentu viltojumiem.

Pēdējā laikā ir vērojama tendence samazināties organizēto noziedzīgo grupējumu izspiešanas gadījumiem, taču palielinās grupveida (kas neietilpst organizētajos noziedzīgajos grupējumos) izspiešanu skaits.

Kopumā varu droši teikt, ka Iekšlietu ministrija un tās iestādes, atbilstoši savai kompetencei, aktīvi ir iesaistījušās Korupcijas novēršanas programmas izpildē. Tai pat laikā jāatzīst - lai nodrošinātu veiksmīgu šīs programmas izpildi un panāktu pozitīvus rezultātus, kurus no mums visiem gaida valsts un sabiedrība, ir nepieciešama cieša un aktīva dažādu ministriju un to iestāžu sadarbība, izslēdzot atsevišķu amatpersonu interešu reducēšanu un savas iestādes interešu nodrošinājumu.

Tāpat domāju, ka nebūtu jāsteidzas ar jaunu iestāžu vai institūciju radīšanu korupcijas apkarošanai. To pašreiz ir iespējams izdarīt tikai nevājinot jau esošo, tajā skaitā arī Iekšlietu ministrijas iestāžu, materiāli tehnisko bāzi.

Uzliekot jaunu ielāpu korupcijas traipam, mēs to neizskaudīsim, tikai radīsim ilūziju, ka lietas tiek sakārtotas. Faktiski pārmaiņas jāsāk ar jaunas sabiedriskās apziņas veidošanu, kurā godīgums dominētu kā viena no pamatvērtībām.

Juris Rekšņa, *Latvijas Valsts policijas priekšnieks*

Cienītās dāmas, augsti godātie kungi, konferences dalībnieki!

Pieļauju, ka daudzi no jums, ieraugot savā priekšā policijas priekšnieku un atceroties konferences tēmu, gara acīm jau redzēja man mugurā uzviltu dzeltenu vestīti un apcerēja nejaukajiem korumpētajiem ceļu policistiem atdotos piecīšus. Man prieks, ka kaut nedaudz esmu rosinājis jūsu asociatīvo domāšanu. Tas nu tā. Bet tālāk gan nopietni.

Tālāk teikto esmu sadalījis divās daļās. Jo gribu runāt gan par to, kā drošības iestādes cīnās ar korupciju Latvijas sabiedrībā, gan arī par to, kā cenšamies attīrīt savas rindas no negodīgiem un policista mundieri nelietīgi nēsājošiem kolēģiem.

Organizētās noziedzības un korupcijas apkarošanas problēma Latvijā ir aktuāla kopš valstiskās neatkarības atgūšanas. Lai mēs izprastu šodienu, nedaudz atcerēsimies vakardienu. Ja pasliktinoties kriminogēnajai situācijai astoņdesmito gadu beigās, tradicionālie kriminālie noziegumi vēl relatīvi tika kontrolēti, tad būtisku lomu sāka ieņemt saimnieciskie noziegumi, ēnu ekonomika un melnā tirgus attīstība.

Vienlaicīgi izmaiņas notika gan noziedznieku, gan ierēdņu aprindās. Tā kā ierēdņu rokās bija visas sviras – fondi, limiti, valūtas piešķiršana, bez kā nebija iespējam ne legālās, ne nelegālās ražošanas attīstība, samazinoties kontrolei, rotācijas iespējām un represijām par valsts interešu neievērošanu, daļai funkcionāru sāka parādīties visai savtīga personīgā ieinteresētība. Sākotnēji tas izpaudās dāvanu, bet vēlāk tiešu kukuļu pieņemšanā no tā laika negodīgajiem uzņēmējiem.

Līdz ar Latvijas organizētās noziedzības darbības starptautisko mērogu paplašināšanos, mūsu valsts aizvien

vairāk kļūst par narkotiku un kontrabandas tranzītvalsti. Kontrabanda lielāko tiesu saistīta ar korupciju amatpersonu vidū, *of shore* firmām, dokumentu viltojumiem. Viens no kontrabandas realizēšanas pamatprincipiem ir fiktīva eksporta vai reeksporta dokumentu noformēšana uz neeksistējošām firmām ārpus Latvijas teritorijas, vai arī speciāli izveidotām firmām ārvalstīs, precei faktiski paliekot Latvijas teritorijā kā jau noprotat, uz robežas tiek fiktīvi nokārtoti dokumenti.

Latvijā ar korupcijas apkarošanu nodarbojas vairākas institūcijas – Noziedzīgā ceļā iegūto līdzekļu legalizācijas novēršanas dienests, valsts ieņēmumu dienests, Finanšu policija, Drošības policija, bet no Valsts policijas – VP GKPP Organizētās noziedzības un korupcijas apkarošanas dienests un ekonomikas policijas birojs. Pēdējā kompetencē ietilpst tai piekritīgo noziedzīgu nodarījumu apkarošana ekonomikas sfērā, kopā 48 Krimināllikuma panti, kurus es atļaušos neuzskaitīt.

Organizētās noziedzības un korupcijas apkarošanas biroja galvenais uzdevums ir cīņa ar organizēto noziedzību, tās dažādām izpausmēm, kā arī korupciju ONKNAB uzdevums korupcijas apkarošanā ir izmeklēt un atklāt noziegumus attiecībā uz amatpersonām, ja vien tie saistīti ar organizēto noziedzību.

Nevienam nav noslēpums, ka tas, vai korupcija valstī tiek apkarota nopietni, mērķtiecīgi un nesaudzīgi, ir atkarīgs no pie varas esošo politiķu labās gribas un vēlmes patiešām reāli likvidēt korupciju sākot no vissīkākā ierēdņa līdz pat varas ešalonu smagākajiem sastāviem. Un tas, ka šogad desmit mēnešos ir par dažiem atklātiem kukuļdošanas, dienesta stāvokļa ļaunprātīgas izmantošanas un dienesta pilnvaru pārsniegšanas gadījumiem vairāk varbūt liecina ne tik daudz par to, ka tiešām vairāk sākuši ņemt kukuļus vai izmantot savu dienesta stāvokli, bet gan to, ka policijai un citām tiesībsargājošajām struktūrām ir vairāk ļauts to darīt. Neapšaubāmi, ka nepieciešamas arī izmaiņas likumdošanā, jo korupcija, kā noziegums nereti ir latentā, tādēļ grūtāk atklājama un vēl grūtāk pierādāma. Pēdējā laikā masu informācijas līdzekļos izskanējušie gadījumi ir tam pierādījums. Latvija ir

maza valsts un nereti korupcijā iesaistītās amatpersonas ir savstarpēji saistītas, tādēļ pilnvērtīgam korupcijas apkaršanas procesam būtu nepieciešami speciāli prokurori un tiesneši.

Šo darbu veicinātu arī kompetento struktūrvienību rīcībā esošās operatīvās informācijas aprīte. Nav noslēpums, ka bieži vien, lai izpelnītos aizturētāja un arestētāja slavu, nereti noklusējam informāciju no kolēģiem, tādējādi novilcinām laiku un varbūt pat veicinām citas prettiesiskas darbības.

Viens no iemesliem neņemt kukuli, vienmēr bijušas bailes tikt pieķertam. Un vēl ļaunāk – pēc tam sodītam. Cik notiesājošus spriedumus ar reālu brīvības atņemšanu jūs atceraties kukuļņēmējiem vai vēl neticamāk – kukuļdevējiem?

Nedaudz par mūsu iekšējo cīņu. Jau pieminētie piecīši Ceļu policijas darbinieku kabatās, bet pretī izsniegtām kvītīm ir tikai viena medaļas puse. Protams, nepatīkama un policiju diskreditējoša. Bet vēl nepatīkamāki ir gadījumi, kad mums ir jāaiztur tā saucamie kolēģi, kas mēģinājuši izspiest kukuli no aizturētā, apmaiņā solot izbeigt krimināllietu vai pārkvalificēt noziedzīgo nodarījumu uz citu, vieglāku Krimināllikuma pantu. Patiesībā šie cilvēki tajā brīdī nostājas noziedznieku pusē.

Es kā Valsts policijas priekšnieks savas kompetences un iespēju robežās varu solīt, ka arī turpmāk, ja mums kļūs zināmi šādi fakti un tie apstiprināsies, nekavējoties tiks veiktas visas nepieciešamās darbības, lai likumpārkāpumu nepieļautu un vainīgo personu aizturētu. Un tieši tādēļ mums ir nepieciešams jūsu visu atbalsts un sapratne. Mums ir nepieciešama informācija no sabiedrības. Mums ir nepieciešama jūsu vēlme sodīt gan to ceļu policistu, kas no jums paņēmis piecīti un iebāzis kabatā, gan to operatīvo darbinieku, kas no jums mēģinājis izspiest vairākus simtus latu.

Varu droši apgalvot, ka ikviena sūdzība tiek un tiks pārbaudīta un vainīgie sodīti. Un, ja jūs neuzklausa policijas nodaļā, dodieties uz pārvaldi. Ja arī tur nerodat taisnību – uz valsts policiju. Kopā mēs tiksīm skaidrībā.

Un nobeigumā gribu teikt tikai vienu. Man reizēm nav saprotama mūsu dažādo sabiedrisko organizāciju pārstāvju lepnums, stāstot par to, cik augsts ir korupcijas līmenis Latvijā.

Nav izprotams tonis, kādā tiek pasniegts kārtējais starptautiskais pētījums, kurā Latvija ir priekšgalā atklāto vai reizēm tikai iedomāto slikto faktu jomā. Mazāk nomelnosim sevi starptautiskās sabiedrības acīs un nemālēsīm sevi vienmēr tik melnu. Neviena Eiropas savienība vai Eiropas padome neatrisinās mūsu problēmas un neieliks cietumos mūs kukuļņēmējus. Tas jādara mums pašiem, mūsu kopīgiem spēkiem. Nemazgāsīm savu netīro veļu pasaules vannā. Darīsim to tepat, mājās - Latvijā un es jums apsolu, ka policija būs jūsu sabiedrotais šajā cīņā.

Paldies par uzmanību.

Aldis Lieljuksis, *Noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizēšanas novēršanas dienesta priekšnieka vietnieks*

Vai korupcija ir uzveicama?

Atbildot uz jautājumu: "vai korupcija ir uzveicama?" es teikšu - diez vai visīsākajā laikā un tā līdz saknēm. Tikpat tā kādreiz pazudīs. Ja kāds zinātu recepti noziedzības un korupcijas tai skaitā iznīcināšanai, tad sen jau to būtu atklājis, kā arī mēs par to zinātu un pielietotu. rīzāk varam runāt par korupcijas apmēru un ietekmes ierobežošanu. Es nespēju iedomāties, ka varētu būtu tāds pilnīgi universāls līdzeklis ar kura palīdzību mēs kā nezāli izravētu korupciju uzreiz un uz mūžīgiem laikiem. Es domāju, ka tas ir ilgstošs sabiedrības izaugsmes process, kurā vieni nemitīgi mēģinās izdomāt, kā izmantojot gan tehniskās iespējas, gan viltības ņems kukuļus, turpretim citi pret to cīnīsies. Un tiem, kas pret to cīnīsies nepieciešams sabiedrības atbalsts, labas zināšanas un tehniskais nodrošinājums. Un te jau mēs varam smelties pieredzi tepat no kaimiņzemes Lietuvas, kur šogad no jauna izveidots speciāls dienests, kura uzdevums ir apkarot korupciju. Tiesa, tas tika veidots uz jau iepriekšējos trīs gados uzkrātas pieredzes, kad dienests darbojās Iekšlietu ministrijas pārziņā.

Nemazāk noderīga mums ir Honkongas pieredze un neizmantojot iespēju jau šodien smelties pieredzi no cilvēka, kurš šādā birojā pats strādāja un tagad vada projektu korupcijas novēršanai un sabiedrības izglītošanai, būtu nepiedodami. Tātad, no kā smelties pieredzi netrūkst.

Jau iepriekšējo runātāju pieminētais Pasaules bankas pētījums skaidri norāda ne tikai uz situācijas novērtējumu, bet pat pasaka priekšā, as būtu jādara. Līdzīga situācija ir ar PHARE izstrādāto projektu par institucionālās sistēmas trūkumiem

korupcijas apkarošanā un priekšlikumiem šo trūkumu novēršanā.

Mēs atrodamies patreiz zināmā laika trūkumā. Tas ir noticis tāpēc, ka līdz šā gada vasarai nav bijis nopietns sabiedrības un preses spiediens uz pie varas esošajiem. Nemitīgo skandalozo publikāciju, pētījumu un investoru spiediena rezultātā situācija ir krietni vien mainījusies un pieņemti zināmie valdības lēmumi, kas saistīti ar korupcijas novēršanas koncepcijas apstiprināšanu un Ministru prezidenta rīkojumiem par konkrētu likumprojektu rakstošu darba grupu izveidošanu. Tā kā ir manāmi iekavējies darbs un nu, kā tautā saka- jāsarauj, tad svarīgi skaidri saprast, ko mēs gribam panākt, kādā veidā un kādos termiņos. Iepriekš uzskaitītie pētījumi un pieredze parāda, ka nepieciešama kompleksa pieeja problēmas risināšanā. Tas nozīmē, ka vienlaicīgi jāpievēršas problēmai to risinot gan novēršanas, gan apkarošanas sektoros. Ar novēršanu saprotu, ka korupcijas problēma jārisina, apzinot tās saknes juridiskajā bāzē un mainot to, kā arī, veicot konkrētu sabiedriskās domas pētīšanu un sabiedrības aktivitātes celšanu, mainot samierniecisko pat piekrītošo attieksmi pret korupciju kā tādu.

Ar apkarošanu mēs saprotam amatpersonu deklarāciju pārbaudes, attiecīgā administratīvā soda pielietošanu pret pārkāpējiem, kā arī operatīvā darba metožu izmantošanu un izziņas funkciju veikšanu ar korupciju saistīto noziegumu atklāšanā un izmeklēšanā.

Tātad, kā jūs saprotiet, runa ir par kardinālu pieejas maiņu un jaunas institūcijas izveidošanu, kura veiktu darbu vienlaikus abos sektoros.

Viena no svarīgākajām lietām ir dzelžaina prasība nodrošināt patiesu neatkarību lēmuma pieņemšanā. Satversme neļauj ārpus izpildvaras atrasties valsts pārvaldes funkcijas veicošām institūcijām, tāpēc būs jāizmanto jaunajā likumā visa esošā pieredze šī svarīgā principa nodrošināšanā.

Nākošo otrdien valdībai tiks iesniegts ziņojums par patreizējo situāciju un jāizlemj jautājums, vai šo dienestu dibināt uz jau esošā Korupcijas novēršanas padomes sekretariāta bāzes, iestrādājot normas jau esošajā Korupcijas

novēršanas likumā un tad tas varētu sākt darboties jau nākošā gada pirmajā ceturksnī, vai gaidīsim, līdz tiks pieņemts jauns korupcijas likums, kas savukārt paildzinātu laiku vēl par gadu. Neskatoties uz iespējamajām finansiālajām grūtībām, es iestāšos par ātrāko variantu, kas nenoliedzami nesīs ātrāk augļus. Jācer, ka arī valdība kopumā atbalstīs slavējamo Tieslietu ministres viedokli par ātrāku procesu. Saprotams, ka ar desmit cilvēkiem, kas iecerēti ātrajā variantā pasakainu rezultātu uzreiz nebūs, taču notiks sistemātisks, plānots un konkrēts darbs korupcijas novēršanā un apkarošanā. Tiks iekārtota arī karstā telefona līnija, lai iedzīvotājiem būtu iespēja griezties jebkurā diennakts laikā, jo bez sabiedrības atbalsta neiztikt. Tātad viss pašu rokās, un ir skaidrs, ka pašreiz vairāk par labu gribu darīt nepieciešamo nav vajadzīgs.

Paldies par uzmanību!

Ivars Indāns,

***Eiropas Savienības PHARES korupcijas
novēršanas projekta sabiedrisko attiecību
eksperts***

Jau ilgāku laiku Latvijā darbojas Eiropas Savienības PHARE Korupcijas novēršanas likumdošanas, izglītošanas un sabiedrības informēšanas projekts. Šī projekta darbība ir vērsta trīs vienlīdz svarīgos virzienos – likumdošanas pilnveidošana, amatpersonu profesionālā apmācība un sabiedrības informēšana un izglītošana. Visas nosauktās darbības jomas ir aplūkojamas un vērtējamas savstarpējā mijiedarbībā. Attiecībā uz likumdošanas pilnveidošanu, būtiski ir izprast ne tikai nepieciešamību uzlabot likumus, bet vēl svarīgāk ir radīt tiesisko bāzi likumdošanas piemērošanas mehānisma iedarbināšanai. Savukārt, lai veicinātu sabiedrības izpratni un interesi par indivīda tiesībām un pienākumiem saskarsmē ar valsts pārvaldes institūcijām, ir nepieciešams veikt sabiedrības izglītošanas un informēšanas darbu. ES PHARE projekts ir praktiska palīdzība Latvijas valstij, sabiedrībai, politiķiem, korupcijas ierobežošanas politikas īstenošanā.

Eiropas organizācijas un projekti var sniegt palīdzību, dalīties pieredzē un ekspertīzē, bet lēmumu pieņemšana ir Latvijas ziņā. Veicot korupcijas novēršanas likumdošanas analīzi atklājas, ka pašlaik galvenie korupcijas apkarošanas institucionālās sistēmas darbības trūkumi ir korupcijas apkarošanā iesaistīto organizāciju lielais skaits (korupcijas apkarošanas funkcijas tieši vai netieši realizē ap 60 institūcijas). No tā izriet organizāciju funkciju dublēšanās, kā arī skaidri nenorobežota kompetence. Būtiska problēma ir konstatēta arī šo organizāciju vājais koordinācijas līmenis. Protams, arī sadrumstalatā sistēmā finansu resursi ir nepietiekami un līdz ar to efektīva darbība ir visai apgrūtināta.

Kāds tad ir risinājums? Iespējams, ka atbilde ir rodama valdības pieņemtajā Korupcijas novēršanas koncepcijā, kas paredz izveidot Korupcijas apkarošanas biroju, kas specializētos uz korupcijas apkarošanas, novēršanas un sabiedrības izglītošanas funkcijām. Šādi specializēti biroji sekmīgi darbojas citās valstīs un PHARE projekts piedāvā savu ekspertīzi šajā jomā.

Likumdošanas pilnveidošana var notikt kontekstā ar Latvijas integrāciju Eiropas Savienībā. Tāpēc svarīgi ir ratificēt un attiecīgi piemērot tās starptautiskās konvencijas, kas veido Eiropas Savienības tiesību un saistību kopumu (piemēram, EP Krimināltiesību pretkorupcijas konvencija, EP Civiltiesību pretkorupcijas konvencija).

Veidojot pretkorupcijas politiku Latvijā, ir vērts ir ņemt vērā ārzemju pieredzi, ka korupcijas izmeklēšana un apkarošana parasti valstij izmaksā krietni dārgāk nekā, veicot savlaicīgu ieguldījumu preventīvajos pasākumos.

ES PHARE projekts tāpēc atbalsta un veicina profesionālo apmācību dažādās valsts institūcijās. Sevišķi svarīgi tas ir iestādēs, ko dažādu iemeslu dēļ sabiedrība uzskata par korumpētām. Nereti šis ir jautājums par profesionālismu un valsts iestāžu sabiedrisko attiecību veidošanu, par attiecīgās iestādes darba popularizēšanu un skaidrošanu. Negatīva attieksme pret iestādēm un to darbu bieži veidojas informācijas trūkuma, nezināšanas un ierēdņu birokrātiskās attieksmes dēļ.

Domājot par korupcijas novēršanas likumdošanas un administrācijas pasākumiem, nedrīkst aizmirst to, ka bez sabiedriskās domas atbalsta šiem pasākumiem nebūs vērā ņemamu panākumu. Arī pašlaik fakts, ka sabiedrības vairākums netic valdības pretkorupcijas politikas mērķiem, lielā mērā apgrūtina valdības darbu. Tajā pat laikā korupcijas preventīvo pasākumu mērķis ir vērst arī uz sabiedrības pilsoniskās apziņas veicināšanu. Sabiedrībai ir svarīgi apzināties korupcijas ļaunumu (tā vājina ekonomiku, atgrūž ārvalstu ieguldījumus, valstij trūkst naudas). Lai sabiedrība varētu kontrolēt valsts varu, tai ir jāapzinās, ka, piemēram, attaisnojot kukuļdošanu ikdienā, tiek nostiprinātas tās vērtības, kas veicina nihilismu un korupciju.

Visbeidzot, pilsoniskajai sabiedrībai ir svarīgi apzināties, ka ikviens no mums var cīnīties pret korupciju. Jautājums ir par savu tiesību apzināšanos un vēlmi stiprināt Latvijas kā tiesiskas un labklājīgas valsts principus un morāli. Tas ir arī sava veida izaicinājums Latvijas inteliģencei, kas ar savu radošo potenciālu var ietekmēt sabiedriskos procesus pozitīvu pārmaiņu virzienā.

Paldies!

Sanita Osipova,
Biznesa augstskolas Turības Juridiskās
fakultātes dekāne Dr. iur.

Nav viegli uzrunāt Latvijas inteligenci, šajā smagajā jautājumā par korupciju, laikā, kad liekas, ka viss jau ir pateikts, bet mūsu zināšana un griba neietekmē notiekošos procesus. Man sāp tas, ka runājot ar cilvēkiem, esmu secinājusi - daļa no tautas ir atteikusies no Latvijas valsts kā savas valsts, jo vairs necer, ka būs iespējams ietekmēt notiekošo un neredz, ka valsts interesētos par cilvēkiem. Nevis par tautu ar mistiskām tautas interesēm, bet konkrētu cilvēku ar viņa konkrēto problēmu. Šī problēma visbiežāk ieguļas valsts aparātā, ierēdņu līmenī.. Bija PSRS, kurā mēs dzīvojām, bet neuztvērām to kā savu valsti. Arī marksisms, kuru mums lēja ar varu mutē, teica, ka valsts ir atsvešināta no tautas. Tiesa marksisms to teica par jebkuru valsti izņemot sociālistisko jeb tautas valsti, un te nu būtu vietā pajautāt - vai sociālisms, kādu viņu redzēja K.Markss vispār ir bijis uzcelts 20. gs. "sociālistiskajās valstīs". Tad nāca atmoda un izrādījās, ka mēs vēlamies, esam gatavi svešās varas vietā veidot savu valsti, un lielākā daļa Latvijas tautas aktīvi iesaistījās notiekošajā, uztverot valstiskuma atjaunošanu, kā personisku rūpi un uzdevumu. Tad bija cerību gadi, kad mēs lauzām veco un vietā sākām veidot jauno valstiskumu un attiecību struktūru. Nu jau pagājuši desmit gadi, un izrādās, ka liela daļa tautas ir ne tikai neapmierināta ar uzcelto, bet gan nelaimīga, bezcerības pārņemta. Mēs maksājam vai arī izvairāmies maksāt meslus valstij, lai uzturētu pie varas esošos. Mēs neskatāmies uz nodokļu maksāšanu, kā rūpi par sabiedrību, drošības garantiju sev un ģimenei, kulturālas vides veidošanas ekonomisko pamatu, bet gan kā uz dāvanu valstij, pie kuras mēs paši tā īsti piederoši nejūtamies. Šīs attieksmes kontekstā nākas

aplūkot arī jautājumu par partiju finansēšanu no valsts budžeta un izsvērt vai tas ir šobrīd ētiski un lēģitīmi. Tas smagākais, ka šo desmit gadu laikā ir būtiski mainījusies tautas attieksme pret Latvijas valsti. Es teiktu bīstami mainījusies, bīstami gan valstij, gan tautai, un lūķ arhibīskaps Vanags jau sāk runāt par ceturto atmodu... Korupcija, manuprāt, ir stūrakmens šai tautas attieksmei pret valsti, jo skar katru no mums. Vai ir vēl mūsu vidū kāds, no kura nebūtu spiests un visbiežāk arī izspiests kukulis!

Patlaban notiek lielas aktivitātes, lai cīnītos ar korupciju un sakārtotu, uzlabotu valsts aparāta darbu. Tiek veidotas jaunas valsts institūcijas, tiek grozīti esošie likumi un pieņemti jauni. Mēs gaidām, ka sāksies korupcijas veiksmīga apkarošana. Būs jauni likumi, būs jauna dzīve. Te nu man kā juristam ir jāielej darvas karote, cerību medus mucā. Jauni vai grozīti likumi par korupciju, valsts civilo un militāro dienestu, valsts pasūtījumu, u.c. var tikt sagatavoti kā likumprojekti darba grupās pēc labākās sirdsapziņas un pasaules pieredzes, taču, lai kļūtu par likumprojektu likumam ir jāiziet cauri trim lasījumiem Saeimā. Ja likumprojekts, lai tas veiksmīgi stātos spēkā un darbotos, tiek veidots kā vienota sistēma, kurā katrs pants papildina pārējos un tie visi kopā veido "noslēgtu tiesisku attiecību loku", tad 2. lasījumā šī sistēma tiek izjaukta, daļa pantu tiek izmesta, daļa grozīta. Ja jūs būvējat ūdensvadu, pabeidzāt to darīt un tad nāk inspektors, kurš atsevišķus posmus demontē, bet citos nomaina caurules ar cita diametra caurulēm, jūs saprotat, ka pa šo ūdensvadu ūdens neplūdis. Kāpēc tad tiek gaidīts, ka veiksmīgi darbosies likums, kurā ir izjaukta sistēma. Kā tas izskatās ar konkrētu likumu. Šobrīd mēs uztraucamies, ka Komerclikums neatbilst mūsu cerībām, kuras bija liktas uz šo likumu un būs grūti to iedzīvināt Latvijas tiesiskajās attiecībās, tas prasīs materiālus izdevumus no komersantiem. Tāpēc gribu citēt vienu no Komerclikuma projekta autoriem A.Strupišu "Sākotnējais Komerclikuma projekts, ko akceptēja Ministru kabinets, jau saturēja pārejas noteikumus, kur, starp citu bija arī teikts, ka šī pārreģistrācija, kas saistīta ar Komerclikuma stāšanās spēkā, tiek atbrīvota no valsts nodevas. Taču pieņemšanas gaitā Saeimā šie pārejas

noteikumi tika izņemti laukā no Komerclikuma, argumentējot, ka likums ir pieņemts liels un nopietns un ka lieliem likumiem parasti ir atsevišķs spēkā stāšanās likums" (Biznesa Partneri \ Novembris 2000. Likums, kam jāaizstāj daudzi citi.) Tā ilgi cerētais un labi veidotais likums nes vilšanos un neērtības. Tas nav izņēmums, cik bieži gaidot vienu, ko sola darba grupa, kas strādā pie likumprojekta, saņemts tiek pilnīgi kas cits. Turklāt pat kvalitatīvi pieņemts likums vēl negarantē, ka tas veiksmīgi darbosies, jo tam ir jādarbojas sistēmā ar pārējiem likumiem. Piemēram, var noteikt bargu sodu kukuļņēmējam, taču, ja procesuālajās tiesībās būs grūti pierādīt kukuļņemšanas faktu, mēs šo bargo sodu vienkārši nevienam nevarēsim piemērot, un kukuļņēmējam vienmēr būs iespējams tiesas spriedumu pārsūdzēt, jo būs procesuālas problēmas pierādīt kukuļņemšanas faktu. Tā piemēram saistībā ar korupciju LR šobrīd ir procesuālas problēmas ar atsevišķu ierēdņu lielajām bagātībām, kuras acīmredzami neatbilst ienākumiem. Šīs problēmas ir juridiskas, jo šinī gadījumā valstij ir jāatrod, ka ienākumi ir bijuši nelegāli, bet daudz veiksmīgāk darbojas ačgārņa sistēma, kurā "bagātniekam" ir jāpierāda, ka īpašumu izcelsme ir legāla.

Par spīti pesimistiskajam ievadam noteikti gribu teikt, ka pret korupciju var un vajag karot. Tas ir jādara mums pašiem! Gribu atgādināt latviešu tautas gudrību, ka viena pagale nedeg. Ja neviens no mums nepaļausies izspiest no sevis kukuli, tad nebūs arī kukuļņēmēju. Savas pilsoniskās cīņas jau šobrīd izcīna daļa no sabiedrības. Tā LU JF students Džeriņš cīnījās pret nelikumībām ar autoevakuāoriem un panāca likumības ievērošanu. Avīzēs var lasīt, ka laiku pa laikam kādā policijas iecirknī pretlikumīgi "nakšņo" kāds tiesību zinātņu students, jo ir prasījis policijai ievērot savas tiesības, bet policijai vienīgais arguments kārtējo reizi ir bijis valsts dotās varas nelikumīga izmantošana. Taču arī šeit es esmu pārliecināta tiks panākta likumības ievērošana, un šo gadījumu atspoguļošana presē to sekmēs. Daļa atbildības par korupciju valstī ir jāuzņemas arī sabiedrībai, jo daļa no mums vēlas kaut ko saņemt ātrāk, vieglāk, par mazākiem izdevumiem. Tas ir egoisms, kura patiesās sekas mēs neapzināties. Visi līdzekļi,

kurus mēs kukuļu veidā dodam dažāda ranga ierēdņiem, lai nemaksātu augstāku pēc likuma noteikto taksi, iet secen valsts budžetam. Katru gadu tie miljoni, kurus nesaņem valsts, un līdz ar to valsts nevar pildīt savus pienākumus pret mums, jo šī nauda pietrūkst veselības aprūpei, izglītībai, kultūrai, sociālajai nodrošināšanai. Lai to kompensētu, valsts ņem aizdevumus, kurus tik vai tā būs jāatmaksā nodokļu maksātājiem, tikai varbūt tie vairs nebūsim mēs, bet gan mūsu bērni! tā tad secinājums - mīs šobrīd taupām uz mūsu bērnu nākotnes rēķina.

Viola Lazo,

7. Saeimas deputāte

Ļoti cienījamie klātesošie un ļoti cienījamās klātesošās! Godātie radio klausītāji, cienījamās radio klausītājas! Uzstāties konferences "astes galā" no vienas puses nav tas pats patīkamākais, bet no otras, tam ir zināmas priekšrocības, jo ir jau ļoti daudz kas pateikts un līdz ar to var izteikt savus secinājumus.

Sarunas priekšmets, par ko konferences rīkotāji mani lūdz runāt, ir pilnīgi jauna institūcija Latvijas valstī, kas tradicionālā izpratnē nav bijusi ieviesta Latvijas valsts vēsturē, bet kas ir gandrīz visās demokrātijas valstīs, proti tā ir ombūda, obūdsmena jeb tiesību sarga institūcija. Par to mazliet vēlāk.

Varas norobežotība no tautas.

Vairākkārt tā tika šeit pieminēta citā kontekstā, tika teikts – vara nav norobežota no valsts, bet vara ir norobežota no iedzīvotājiem un tautas.

Es bieži esmu domājusi par šo jautājumu – par ko Latvijā mēs pašlaik rūpējamies vairāk? Par konkrētiem cilvēkiem, par reālām eksistējošām personām, kas šeit dzīvo vai par valsti kā teritoriju? Mani tāpat kā daudzus klātesošos bieži ir mulsinājuši mūsu iekšzemes kopprodukta pieauguma fakti, mūsu augšupeja makroekonomiskā līmenī, turpretī redzam, ka reāliem cilvēkiem kļūst arvien grūtāk un arvien sliktāk dzīvot.

Jo, pirmkārt, beidzas tās iekšējās morālās rezerves, kas grūtā brīdī mums ļauj saspīest rokas dūrē, saņemt visus spēkus, izlietot gadus uzkrāto un kādu brīdi izturēt! Otrkārt, - un tas nav mazsvarīgi- beidzas arī tas materiālās rezerves, kuras katrs no mums gadu gaitā ir iekrājis. Es runāšu pavisam ikdienišķi, - ja tas ziemas mētelis ir desmit gadus valkāts, tad tomēr pēc piecpadsmit gadiem jauns ir jāpērk un ilgāk vairs veco nevar valkāt. Jā, mūsu valsts attīstība lēnām iet uz priekšu un mēs

vēlamies nokļūt to laimīgo tautu vidū, kuras ir skaitliski lielākas un kuras ir varējušas būtiskāk lemt par savu likteni nekā mūsu valsts un mūsu tauta. Kādas vēl ir mūsu neveiksmju saknes? Viens no iemesliem tomēr ir tas, ka sākotnēji tieši cilvēki, kas ir definēti šīs konferences nosaukumā – tā ir Latvijas inteliģence (ar "inteliģenci" es saprotu ne tikai tos cilvēkus, kuriem ir zinātniski grādi, kam ir laba izglītība, bet arī tos, kam piemīt sirds inteliģence), kas ļoti strauji un aktīvi piedalījās visos atjaunotnes procesos un tad, kad jutās pievilta, piekrāpta, tad pagāja nost. Bet mēs nekādā ziņā nevaram pārnest šiem cilvēkiem, jo viņi jūta iekšēju nepieciešamību atkāpties zemiskuma, netaisnības un negodīguma priekšā. Vai es pašlaik runāju par korupciju? Jā, es runāju par korupciju, jo melnā augsnē gan var izaugt baudāms stāds, bet netīrā augsnē nevar rasties skaidrība, godīgums, sirdsapziņas skaidrība - tas nav iespējams. Vēl gribētu pieminēt korupcijas apkarošanas sakarā sekojošo. Lai kādas institūcijas mēs veidotu, lai kādas padomes veidotu, lai kādi valsts un sabiedriskie instrumenti te nedarbotos, korupcijas apkarošana nebūs iespējama, ja to darīs tie paši cilvēki, kas šajā laukā no tautas puses jau baudījuši aizdomu ēnu, proti - paši ir uzskatīti par tā vai citādi korumpētiem. Lai kā mēs mēģinātu sevi pārliecināt, ka šie cilvēki mainās, ka viņu izpratne par lietām un vērtībām varbūt ar laiku pilnveidojas, - pilnīgu uzticību viņi vairs negūs. Tā nenotiek, tas nav cilvēka dabā, nekur nevienā sabiedriskā formācijā, nevienos laikos tas nav tā noticis. Es gribētu aicināt, ir jānāk atpakaļ tiem sirdsskaidrajiem cilvēkiem, kuri ir pagājuši malā, citādi tas nav iespējams. Vēl es gribētu citēt kādu izteikumu, kuru ironiskā kārtā nesen dzirdēju no kāda Krievijā dzīvojoša profesora. Man ir aizdomas, vai tomēr mēs šeit Latvijā neesam pārņēmuši kādu niķi tajos ilgajos okupācijas gados no mūsu lielā kaimiņa. Un proti profesors Burlackis, runājot par Krieviju, teica šādus vārdus : "Krievijā eksistē tā sauktā Bizantiskā tradīcija. Mēs kopš Staļina laikiem pievienojāmies dažādiem starptautiskajiem līgumiem, īpaši aktīvi tas notika Brežņeva laikā. Bet dzīvē praktiski nemainījās nekas, kaut arī mēs atbildām starptautiskiem standartiem. Mēs Krievijā to maigi dēvējam par Bizantisko tradīciju". Tā lūk, vai

arī mums nav pielipuši putekļi no šīs sērgas? Acīmredzot mums Latvijā vajadzētu baidīties tieši no tā, kas daudzu acīs šķiet pašlaik notiekam, - mēs ļoti aktīvi pievienojamies dažādiem starptautiskiem dokumentiem, konvencijām, mēs ļoti aktīvi cenšamies kļūt eiropiski. Bet vai daudzos gadījumos tas nenotiek tikai formāli? Proti, jā, mēs izpildām visus tā sauktos "Eiropas mājas darbus", bet izpildām formāli. Un atkal dzīvē nekas nemainās. Dod Dievs mums no šīs, "Bizantiskās, tradīcijas" uz priekšu neietekmēties. Un vēl viena doma, proti, par likuma burtu un likuma garu, par to iedzīvināšanu mūsu valstī. Vai likums ar sava burta spēku Latvijā pašlaik augstprātīgi nenoraugās uz nabaga likuma garu? Kā Latvijā jāmainās tiesu sistēmai? Jā, par to ir runājuši ļoti daudzi. Tiesu sistēma Latvijā ir mainīšanās stadijā, ir procesā. Nākot no padomjlaikiem tā nevarēja atdzimt kā Fēnikss no pelniem gluži jauna. Jā, mēs esam tajā pārejas laikā, kad no viena katla mēs neesam izkāpuši ārā, bet tajā jaunajā spožajā vēl neesam iekšā. Bet vai šī ilgā pāreja ir godprātīga un – galvenais – vai tā atbilst sabiedrības interesēm? Kādēļ sabiedrībā, kādēļ tautā tik labi zin kurš ir korumpēts un kurš nav? Tādēļ, ka cilvēki nav aklī. Ja arī viņi nezina visus faktus, viņi jūt nejēdzības kaut vai ar muguras smadzenēm. "Tas un tas ir ņēmis vai tas un tas ir ietekmēts." Viņi to redz. Tas ir tāpat kā pasakā par kailo karali. Kaut arī visi galminieki saka, ka karalim ir skaista samta mantija, tomēr pat bērns redz, ka tas karalis ir kails. Un tieši tas pats ir mūsu valstī. Kamēr tiesu spriedīs tikai pēc likuma burtu, bet neieklausīsies likuma garā, tikmēr, acīmredzot, tie taisnīgie tiesas spriedumi mums vēl būs nesasniedzami. Tās ir īsas pārdomas par dzirdēto šajā konferencē. Arī Jums, cienījamie klātesošie un godātie klausītāji, noteikti katram ir savas šāda veida pārdomas. Bet tagad pildīšu uzdevumu, ko mani aicināja veikt konferences veidotāji.

Ombuda instiūcija. Pirmkārt, kas tā tāda? Tās sākums ir meklējams pagājušajā gadsimtā, 1809. gadā Zviedrijā, kad izveidojās pirmais ombūdsmena birojs. Šī ir institūcija, kas atrodas kaut kur pa vidu starp varu un sabiedrību. Šīs institūcijas pamatbūtība un pamatsūtība ir būt ar vienu kāju varā iekšā, proti, ar likumīgu iespēju gan piekļūt informācijai,

gan legāli ietekmēt dažādus procesus varā, bet tai pašā laikā būt ar otru kāju iekšā sabiedrībā, tautā, lai aizstāvētu to pret iespējamo varas patvaļu. Kādēļ mēs par to domājam Latvijā? Ne jau tikai tādēļ, ka mēs vēlētos līdzināties citām demokrātiskām valstīm. Starp citu, šai ziņā Latvija ir krietni aizkavējusies. Pirmais faktors, kas liek seidzīgi domāt par ombuda institūcijas ieviešanu ir tas, ka gan ministrijās, gan Saeimā un it sevišķi Valsts Prezidente saņem milzu daudzumu sūdzību- gan par vispārīgām tēmām, gan par ļoti konkrētiem gadījumiem. Protams, gan Saeima, gan Prezidente, gan ministrijas izskata un reaģē uz sūdzībām. Tomēr tām nav nedz likumā paredzētu pilnvaru, nedz resursu, lai apjomīgi veiktu sūdzībās minēto faktu novēršanu. Turklāt sūdzību izskatīšana, piemēram, ministrijās nekādi neveicina varas dalīšanas principu. Varas atsvešinātība no tautas ir radījusi vēl virkni citu seku, proti -cilvēks savu taisnību nespēj ne pierādīt, nesadabūt, -cilvēku labākā gadījumā vienkārši neuzklausa, sliktākā – noraida. Ombūdsmena nosaukums neliekas pārāk labskanīgs latviešu valodai un vairāki autori ir iesnieguši savas versijas kā to saukt latviski, es gribētu rosināt " valsts tiesību sarga" vai "valsts tiesībsarga" nosaukumu. Tātad tiesību nevis taisnības sargs, jo taisnība var būt katram sava, bet tiesības ir noteiktas likumos un citos normatīvajos aktos. Latvijas valsts šajā situācijā ir palikusi stipri iepakāļ. Baltijas valstīs – Lietuvā ombuda institūcija darbojas kopš 1995.gada, Igaunijā kopš 1999.gada. Skandināvijas valstīs jau pagājušajā gadsimtā. Bet arī Latvijas valstij divdesmitajos gados šāda iecere bija, bet jūs zināt vēsturisko situāciju, gluži vienkārši tā nespēja piepildīties laika ziņā un mums tagad šī kļūda ir jālabo jau nākošajā gadu simtenī. Protams, ka ombuda institūcijai būs pretinieki. Neapšaubāmi. Kas tad tie būs? Tie būs tie cilvēki, kas paši atrodas varas struktūrās, kam ir varas sviras rokās, jo tiem jau nebūs vajadzīga vēl kāda institūcija, kura kontrolēs, uzraudzīs, aizstāvēs cilvēku intereses. Es negribētu gari un plaši stāstīt par to, kā ombūda institūcija atšķiras no tiesas. Pieminēšu, ka ombūda birojs ir starpnieks, kas izlīdzina konflikta situāciju starp iestādēm un iedzīvotāju. Ombūdsmens nav ne tiesnesis, ne advokāts. Viņš nevar pieņemt saistošus

lēmumus. Kādēļ ir vajadzīgs šis nesaistošais lēmums? Acīmredzot, ombūdsmens daudzās valstīs, vismaz pēc mana ieskata, ir cilvēks, kas ir taisnīguma sirdsapziņa. Jā, es esmu domājis arī par to, vai šajā brīdī un šajā konfurencē, kad mēs runājam par valsts institūciju korumpētību, vai ir nepieciešamība tagad, šajā brīdī radīt vēl vienu iespēju korupcijai. Ja notiks neiespējamais, ja tiks korumpēts arī ombūdsmens, ja arī šajā institūcijā būs redzams "klana" sindroms, tad iespējams, ka šī ideja pašos pamatos tiks degradēta Latvijā un to nu gan negribētos piedzīvot. Es minēju klana sindromu. Mani ļoti ietekmēja raksts nesen "Dienā" ar nosaukumu "Savējo sindroms un mūsdienas", ko bija rakstījis starptautisko attiecību doktore Vita Matīsa, tās ir lietas, par kurām arī es esmu domājis. Kādēļ Latvijā korupcija ir tik ļoti sazēlusi? Tādēļ, raksta autore atbild, ka ir savējo sindroms. Ir noteiktu grupu cilvēki, kuri ir savā starpā saistīti ar visdažādākajām saitēm – tiešām, netiešām, korporatīvām. Ja mēs šos cilvēkus aizvestu uz tiesas zāli, tad juridiski saistību viņu starpā nebūtu iespējams pierādīt. Bet faktiski šie cilvēki ir saistīti ar stingrām saitēm. Sabiedrībai nevajag tiesas spriedumu, kas šo saistību pierāda. Sabiedrība zin un jūt. Turpinot par ombuda institūciju, man liekas visšausmīgākais, ja arī tajā parādītos kādas partiju intereses, parādītos lobiji un korupcija. Tādēļ ļoti daudz kas ir atkarīgs no cilvēka, kas būtu šīs institūcijas priekšgalā. Un šim cilvēkam nu gan nedrīkstētu būt strīdīga vai aizdomīga pagātne. Tas būtu ārkārtīgi svarīgi. Noslēgumā es gribētu lūgt cilvēkus Latvijā un tos, kam ārpus Latvijas rūp lietas, ko mēs te darām, nebūt vienaldzīgiem. Ir tik daudz salauzts "dēļi". Piedodiet par tādu izteicienu! Lietas ir gājušas uz priekšu slikti. Arī es piederu pie tiem cilvēkiem, kas savus ideālus jūta brūkam un brūkam aizvien dziļāk un dziļāk. Mēs esam tāda punkta priekšā, kad mums kā vardēm krējuma ķērnē jāizlemj, vai kulties uz augšu, sakult krējumu sviestā, atsperties un izlekt no tā mukulāja ārā vai vienkārši pacelt ķepiņas uz augšu un laisties dibenā un nogrimt. Man liekas otro variantu mēs neviens negribēsim. Tādēļ ķepurosimies uz augšu. Paldies!!!

Korupcija Latvijā gadsimtu mijā

Situācija, problēmas un to risinājumi

Latvijas inteliģences 39. konferencē

2000. gada 24. novembrī

Latvijas Dailes teātrī

**OBLIGĀTAIS
EKSEMPLĀRS**

Formāts 60x84/16.

Iespiests: SIA "Madonas poligrāfists"

Saieta laukuma 2a, Madona LV-4801

LATVIJAS NACIONĀLA BIBLIOTEKA



0301035659

1.40

2001-3

L413